

16.9.2025

Lausuntoyhteenveto

Valtiovarainministeriö pyysi ajalla 16.6- 28.8.2025 lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialue- ja maakuntajakolakia (614/2021). Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain nimike ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialuejakolaiksi. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi maakuntajakolaki. Hyvinvointialuejakolaissa ei enää säädettäisi maakuntajaosta eikä maakuntajaon muuttumisesta hyvinvointialuejaon muutosten seurauksena. Lakiin lisättäisiin säännökset hyvinvointialueen jakamista koskevasta taloudellisesta selvityksestä. Lakiin tehtäisiin myös eräitä muita muutoksia. Uudessa maakuntajakolaissa säädettäisiin maakuntajaon perusteista ja sen muuttamisen edellytyksistä, vireillepanosta ja valmistelusta. Hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa, niiden perusteita tai hyvinvointialueen muuttamisen edellytyksiä ei esitettäisi muutettavaksi. Hyvinvointialueesta annettuun lakiin (611/2021) sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta annettuun lakiin (616/2021) tehtäisiin esityksestä johtuvat teknisluonteiset tarkistukset. Lisäksi hyvinvointialueesta annetun lain valtuustoryhmän toiminnan tukemista ja luottamushenkilöiden palkkioita ja korvauksia koskeviin säännöksiin ehdotetaan täsmennyksiä.

Esityksellä ei muuteta hyvinvointialueiden muuttamista koskevaa perusratkaisua, muuttamisen edellytyksiä eikä muuttamista koskevaa menettelyä perusteiltaan. Esityksellä ei muuteta hyvinvointialueen taloutta tai rahoitusta koskevaa sääntelyä. Hyvinvointialueen rahoitusta vähennettäisiin 5 miljoonalla eurolla vuodesta 2026 lukien hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään ehdotettujen muutosten johdosta.

Lausuntoja pyydettiin ministeriöiltä, kunnilta, maakunnan liitoilta, hyvinvointialueilta, HUS-yhtymältä, korkeimmalta hallinto-oikeudelta, korkeimmalta oikeudelta, aluehallintovirastoilta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta, poliisihallitukselta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, Valtiontalouden tarkastusvirastolta, Suomen Kuntaliitto ry:ltä ja Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:ltä. Myös muut tahot voivat antaa lausunnon esitysluonnoksesta.

Vastauksia lausuntopyyntöön saatiin 50 kappaletta. Liikenne- ja viestintäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa.

Lausunnon antoivat maa- ja metsätalousministeriö, sisäministeriö, työ- ja elinkeino-ministeriö, ympäristöministeriö, Hankasalmen kunta, Jyväskylän kaupunki, Jämsän kaupunki, Kokkolan kaupunki, Kouvola kaupunki, Kruunupyyn kunta, Kuhmon kaupunki, Kuusamon kaupunki, Luodon kunta, Mustasaaren kunta, Rauman kaupunki, Sotkamon kunta, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Hämeen liitto, Kainuun liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon liitto, Satakuntaliitto, Uudenmaan liitto, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, Etelä-Savon hyvinvointialue, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue, Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Kymenlaakson hyvinvointialue, Lapin hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Satakunnan hyvinvointialue, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, HUS-yhtymä, Suomen Kuntaliitto ry, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy ja Suomen keskusta rp.

Lausunnonantajien yksittäiset lausunnot ovat luettavissa Lausuntopalvelu.fi -palvelussa (osoite: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=479d74a9-e674-456b-8e2b-9925f2fc7547>) ja valtiovarainministeriön hankeikkunassa (osoite: <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM049:00/2025>).

Lausunnoissa pyydettiin kohdistamaan lausunnon antajan näkemys jaoteltuna lakiehdotuksittain.

Hyvinvointialuejakolaki

Pääosa lausunnon antaneista tahoista kannatti esitystä, tai esitystä kannatettiin lähtökodiltaan.

Lausunnon antaneet ministeriöt, useimmat kunnat ja maakunnan liitot sekä mm. Suomen Kuntaliitto ry pitivät esityksen tavoitetta selkeyttää ja eriyttää hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskevaa sääntelyä perusteltuna ja kannattivat esitystä. Eräissä hyvinvointialueiden lausunnoissa pidettiin nykyistä sääntelyä perustellumpana.

Muutoksen nähtiin vahvistavan maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona ja olevan perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta.

Yksittäisissä kuntien lausunnoissa kiinnitettiin huomioita kielellisiin oikeuksiin. Eräät lausunnon antaneet kunnat pitivät perusteltuna, että erityiset toiminnalliset perusteet maakuntajaosta poikkeamiselle voidaan ottaa huomioon. Lausunnoissa myös todettiin, että poikkeusten tulee olla huolellisesti perusteltuja ja dokumentoituja. Esityksen mukaista aikataulua mahdollisista hyvinvointialuejakojen muuttamisesta päättämiseksi pidettiin tarkoituksenmukaisena. Tältä osin todettiin ehdotuksen olevan selkeyttävä, ja demokraattisen päätöksenteon ja osallistumisen toteutumiseksi on kannatettavaa, että mahdollinen kunnan siirtäminen toiseen hyvinvointialueeseen ajoitetaan seuraaviin aluevaaleihin. Eräissä kuntien lausunnoissa otettiin kantaa omaisuuden siirtymiseen ja taloudelliseen selvitykseen. Lausuntojen mukaan hyvinvointialueen mahdollisessa jakautumisessa tehtävä taloudellinen selvitys tukee päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja taloudellista vastuullisuutta. Lisäksi todettiin mm., että taloudellinen selvitys on edellytys omaisuuden, velkojen ja muiden velvoitteiden oikeudenmukaiselle ja läpinäkyvälle jakamiselle. Joissakin lausunnoissa kiinnitettiin huomioita aluejakomuutoksen tai omaisuuden siirtymisen kuntavaikutuksiin ja vaikutuksiin maakuntaliittojen taloudelle.

Maakunnan liittojen lausunnoissa esitystä pääosin kannatettiin. Kaksi maakunnan liittoa kannattivat sitä, että maakuntajako olisi edelleen kaikkia hallinnon aluejakoja koskeva perusaluejako ja eivät osaltaan nähneet tarkoituksenmukaisena, että hyvinvointialue menettäisi itsenäisyytensä tai olisi osa maakuntaa laajempaa hallinnollista aluetta. Hyvinvointialuejaon eriyttämistä maakuntajaosta pidettiin hyvänä ja perusteltuna. Lausunnoissa todettiin tältä osin mm., että hyvinvointialuejaon perusteet liittyvät ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen, kun taas maakuntajako palvelee laajempia hallinnollisia ja aluekehittämisen tarpeita. Eräissä lausunnoissa pidettiin tärkeänä sitä, että hyvinvointialueiden muutokset eivät automaattisesti vaikuttaisi maakuntajakoon ja siten muihin hallinnon aluejakoihin, kuten poliisihallinnon toimialueisiin, tuomioistuinlaitoksiin, elinvoimakeskukseen tai vaalipiireihin. Myöskään aluekehittämisen tai maakuntakaavoituksen kannalta maakuntajaon sitomista sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen kriteereihin ei pidetty tarkoituksenmukaisena. Maakuntien liittojen näkökulmasta pidettiin tärkeänä, että hyvinvointialuejaon muutokset eivät heikennä maakuntien yhtenäisyyttä tai alueiden kehittämisen edellytyksiä. Lisäksi todettiin mm., että maakuntajako omana hallinnollisena jakoperusteena varmistaa aluekehittämisen tehtävän toteutumisen. Esityksen mukaista aikataulua muutoksista päättämiseksi kannatettiin. Aikataulun nähtiin tukevan hallittua muutosten toimeenpanoa. Yksittäisessä lausunnossa todettiin aikataulun voivan hidastaa reagointia kiireellisiin palvelutarpeisiin. Hyvinvointialueen jakamista koskeva taloudellinen selvitystä kannatettiin. Esitystä pidettiin mm. kuntien kannalta perusteltuna, koska hyvinvointialueen jakamista koskevalla taloudellisilla ratkaisuilla voi olla vaikutuksia myös kuntien taloudelliseen suunnitteluun ja budjetointiin. Yksittäisen lausunnon mukaan valtiovarainministeriön tulisi hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan kuulla paitsi niitä hyvinvointialueita ja kuntia, joita muutos koskee, myös kyseisiä maakuntien liittoja.

Hyvinvointialueiden lausuntopalaute osin jakaantui. Usea hyvinvointialue totesi lausunnossaan maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon eriyttämisen peruseräteen olevan kannatettava. Lausunnoissa todettiin muun muassa, että muutosta voidaan tältä osin lähtökohtaisesti pitää oikeusjärjestelmää teknisesti selkeyttävänä, ja tästä näkökulmasta katsottuna siten kannatettavana. Hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon sääntelyn erottamisen todettiin voivan lähtökohtaisesti selkeyttää sääntelyä ja mahdollistaa aluejakojen tarkastelun niiden omista lähtökohdista. Eräiden lausuntojen mukaan esityksen ei nähty olevan välttämättä täysin ongelmaton. Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain eriyttäminen voi johtaa tilanteisiin, jotka eivät ole hyvinvointialueiden

näkökulmasta toivottavia. Eriyttäminen todettiin mm. voivan aiheuttaa haasteita alueellisen hallinnon yhteensopivuudessa erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa hyvinvointialueen ja maakunnan rajat eivät ole yhteneväiset. Tämä nähtiin voivan vaikuttaa esimerkiksi aluekehitykseen. Eräissä lausunnoista todettiin, että hyvinvointialuejaossa useamman kuin yhden maakunnan muodostama hyvinvointialue tulisi olla vahvasti perusteltu poikkeus. Yksittäiset hyvinvointialueet vastustivat esitystä.

Eräät lausunnonantaneista hyvinvointialueista eivät kannattaneet esitystä tai pitivät esitystä ongelmallisena hyvinvointialueen toiminnan kannalta siltä osin kuin kunta voisi siirtyä toiselle hyvinvointialueelle, mutta samalla säilyä osana aiempaa maakuntaa. Lausunnoissa todettiin tämän voivan mm. aiheuttaa ongelmia hyvinvointialueen palveluverkkojen ylläpitämiseen. Lausunnoissa todettiin, että hyvinvointialueen vaihtamiseen tulee suhtautua pidättyvästi ja sen tulisi olla mahdollista vain perustellusta syystä.

Hyvinvointialueiden lausunnoissa kannatettiin hyvinvointialueen muuttamisesta päättämisen ajankohtaan esitettyä muutosta. Yksittäisessä lausunnossa todettiin esitetyn muutoksesta päättämisen ajankohdan vaikuttavan kuitenkin lyhyeltä ottaen huomioon muutoksen laajuus taikka hyvinvointialueuudistuksesta saadut kokemukset ja ymmärrys. Taloudellisen selvityksen lisääminen hyvinvointialueen jakotilanteisiin nähtiin olevan perusteltu muutoksen hallitun toimeenpanon kannalta. Lausuntojen mukaan taloudellisen selvityksen vaatimus jakautumistilanteissa tukee muutoksen vaikutusten arviointia ja omaisuuden siirtymisen järjestämistä. Sen nähtiin myös tärkeänä täsmennyksenä, joka tukee päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta Yksittäisessä lausunnossa taloudellisen selvityksen oheen estettiin mainittavaksi toiminnallinen selvitys.

Joissain hyvinvointialueiden lausunnoista otettiin kantaa hyvinvointialueiden muuttamisen vaikutuksiin eri näkökulmista. Eräissä lausunnoissa todettiin, että esityksen tavoitteena on mahdollistaa hyvinvointialuerajojen muuttaminen niin, että hyvinvointialueita yhdistetään, viitattiin hyvinvointialueiden taloudelliseen tilanteeseen tai arviointimenettelyihin. Lausunnoissa käsiteltiin myös toiminnallisia ja taloutta koskevia seikkoja, jotka liittyvät hyvinvointialueiden mahdollisiin muutoksiin, mutta eivät välittömästi lausunnon olleessa esityksessä esitettyyn sääntelyyn

Maakuntajakolaki

Ehdotuksesta lausuneet ministeriöt, kunnat ja maakunnan liitot kannattivat hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamista siten, että maakuntajako irrotetaan hyvinvointialuejakoa koskevasta laista ja sen määräytymisen perusteista säädetään erikseen. Kuntien lausunnoissa todettiin, että maakuntajakoon perustuvat hallinnon rakenteet, aluekehittäminen, maakuntakaavoitus, EU:n rakennerahastojen hallinnointi ja valtionhallinnon palvelut. Näiden nähtiin edellyttävät pitkäjänteistä ja vakaata aluejakoa. Maakuntajaon palauttaminen yleiseksi hallinnolliseksi jakoperusteeksi ilman kytkentää hyvinvointialueiden muutospäätöksiin nähtiin vahvistavan johdonmukaista aluekehittämistä. Yksittäisissä lausunnoissa maakuntajaon muuttamisen edellytysten ja prosessin erittämisen nähtiin lisäävän päätöksenteon ennustettavuutta, mutta voivan myös nostaa muutoksen kynnystä. Eräissä lausunnoista pidettiin perusteltuna eri toimijoiden mahdollisuutta panna vireille maakuntajaon muutos.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoi lausunnossaan, että selkeyden vuoksi 6 §:ssä olisi hyvä mainita ministeriöt, joilta lausunto maakuntajaon muuttamisesta pyydetään tai viitata ainakin alueiden käytöstä ja alueiden kehittämisestä vastaaviin ministeriöihin.

Maakunnan liitot kannattivat esitystä. Maakuntajakolain säätäminen nähtiin tarpeellisena muutoksena. Lausunnoissa muutoksen nähtiin vahvistavan maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona, mikä on perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta. Lisäksi esityksen nähtiin vahvistavan johdonmukaista aluekehittämistä. Lausunnoissa piettiin maakunnan määrittämisessä esitettyjä kriteereitä perusteltuina ja todettiin maakuntajaon olevan tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilainen kuin hyvinvointialuejako. Lausunnoissa todettiin mm., että kynnys maakuntajaon muuttamisesta tulee olla korkea. Yksittäisessä lausunnossa esitettiin, että maakunnan nimestä päätäisi maakuntavaltuusto. Eräissä lausunnoissa todettiin maakunnan liittojen nykyisen toiminta-alueiden olevan tarkoituksenmukaisia.

Esityksessä ehdotetusta maakuntajakolaista lausuneet hyvinvointialueet pääosin kannattivat maakuntajakolain säätämistä omana lakinaan. Lausunnoissa todettiin mm., että maakuntajako toimii laajempien hallinnollisten ja aluekehityksellisten tavoitteiden perustana, eikä sen tulisi automaattisesti muuttua hyvinvointialuejaon muutosten seurauksena. Yksittäisessä lausunnossa todettiin, että aluekehityksen kannalta hyvinvointialue, maakunta sekä sen yritystoiminta muodostavat kokonaisuuden elinvoiman kehittämiseksi, ja muutosta ei kannatettu.

Hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään esitetyt muutokset

Lausuntopalaute oli vähäisempää kuin muista esityksen ehdotuksista ja jakautui. Jotkin hyvinvointialueista kannattivat esitystä, kun taas eräät hyvinvointialueet eivät pitäneet rahoituksen leikkausta tarkoituksenmukaisena.

Osa hyvinvointialueista ja muista lausunnonantajista kannatti 87 §:ään ja 27 §:ään esitettyjä muutoksia. Esitystä pidettiin oikeustilaa selventävänä sekä sen nähtiin lisäävän läpinäkyvyyttä ja yhdenvertaisuutta hyvinvointialueiden välillä.

Eräät hyvinvointialueet kannattivat osaa muutoksista. Eräät hyvinvointialueista eivät nähneet esitettyjä muutoksia tarpeellisina tai vaikuttavina.

Valtuustoryhmän toiminnan tukemisen läpinäkyvyyttä ja kohtuullisuutta pidettiin kannatettavana useissa hyvinvointialueiden lausunnoissa ja raportointiin esitettyjä muutoksia kannatettiin. Lausunnoissa pidettiin perusteltuna, että tuen käyttötarkoitus yksilöidään ja tuen määrä ja käyttökohde ilmoitetaan tilinpäätöksessä käyttökohteittain. Eräissä lausunnoissa muutoksen katsottiin lisäävän työmäärää, kun taas eräät lausunnonantajat jo toimivat esityksen mukaisesti.

Eräissä lausunnoissa ei kannatettu valtuustoryhmien tuen käyttökohteita koskevaa esitystä tai sitä pidettiin epätarkoituksenmukaisena. Lausunnoissa esitettiin tältä osin, että osallisuutta koskevia toimenpiteitä tulisi jatkossakin voida tukea joko yleisesti tai mikäli toimenpiteet liittyvät päätöksenteon valmisteluun tai tiedottamiseen.

Eräissä hyvinvointialueiden lausunnoista ei kannatettu kokouspalkkioita koskevaa ehdotettua täsmennystä. Lausunnoissa muun muassa todettiin esityksen olevan ymmärrettävä kustannusten hillinnän takia, mutta ei pidetty esitettyä kokouspalkkiota koskevaa määrittelyä tarkoituksenmukaisena. Eräissä lausunnoissa todettiin, että palkkioiden ja korvausten kohtuullisuutta koskeva informatiivinen säännös tukee hyvän hallinnon periaatteita.

Osa hyvinvointialueista ei pitänyt hyvinvointialueiden rahoituksen vähentämistä tarkoituksenmukaisena. Yleiskatteisen rahoituksen kohdentumista rahoituslain periaatteiden mukaisesti ei pidetty tasapuolisena.

Alla on kuvattu tarkemmin esityksestä saatuja keskeisiä huomioita jaoteltuna lausuntopyynnön mukaisiin kohtiin.

1. Ehdotettu hyvinvointialuejakolaki (1 lakiehdotus)

Ministeriöt

Ympäristöministeriö kannatti esitystä hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskevan sääntelyn eriyttämisestä. Ympäristöministeriö katsoi, että maakunta- ja hyvinvointialuejaon välillä oleva kytkentä, joka johtaisi maakuntajaon automaattiseen muuttumiseen hyvinvointialuejaon muuttuessa on tarpeen purkaa. Lausunnossa todettiin, että voimassa olevan lain mukaan hyvinvointialuejaon muuttaminen vaikuttaisi myös maakuntakaavoituksen pohjana olevaan aluejakoon, mitä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena. Asia on lausunnon

mukaan noussut esille myös käynnissä olevan alueidenkäyttölain uudistuksen yhteydessä. Alueidenkäyttöä koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syysistuntokauden 2025 aikana. *Maa- ja metsätalousministeriö* piti hallituksen esitystä hyvänä ja hallinnollista taakkaa helpottavana. Ministeriön toimialalla esityksen vaikutukset kohdistuisivat pääosin tulevien elinvoimakeskusten toiminta-alueisiin. Lisäksi Metsäkeskuksen maakunnallisten metsäneuvostojen toiminta on organisoitu maakuntajaon pohjalta. *Sisäministeriön* lausunto koski teknisluonteista täsmennystä poliisilaitosten toimialueita koskien. *Työ- ja elinkeinoministeriö* kannatti hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamista siten, että maakuntajako irrotettaisiin hyvinvointialuejako koskevasta laista ja sen määräytymisen perusteista säädettäisiin erikseen maakuntajakolaissa. Maakuntajaon osalta palattaisiin pääpiirteissään samankaltaiseen sääntelyyn kuin ennen hyvinvointialue- ja maakuntajakolain voimaantuloa. Vaikka maakuntajaon määräytyminen irrotettaisiin hyvinvointialueista, TEM pitää tarkoituksenmukaisena, että hyvinvointialueiden ja maakuntien rajat ovat yhteneväiset siten, että maakunnan alueella on yksi tai useampi kokonainen hyvinvointialue tai hyvinvointialueella yksi tai useampi kokonainen maakunta. Tämän vuoksi on tärkeää, että hyvinvointialuejakolaissa säädetään maakuntajaon muutoksen vaikutuksesta hyvinvointialueeseen sekä kuntajaon muutosten huomioon ottamisesta.

Kunnat

Lausunnon antaneet kunnat pääosin kannattivat esitystä ja pitivät hyvinvointialuejaon eriyttämistä maakuntajaosta hyvänä ja perusteltuna ratkaisuna.

Kokkolan kaupungin lausunnon mukaan perusteet hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon osalta voivat olla lähtökohtaisesti erilaiset ja näin ollen perusteltua käsitellä erillään toisistaan ja hyvinvointialuejaon irrottaminen suorista vaikutuksista maakuntajakoon selkiyttää hyvinvointialueiden järjestämisvastuun oikeudellista ja taloudellista perustaa. *Jämsän kaupungin* lausunnon mukaan esitys selkeyttää hallintorakenteita ja mahdollistaa joustavamman aluejaon kehittämisen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien näkökulmasta. *Jyväskylän kaupungin* sekä *Kouvolan kaupungin* lausuntojen mukaan maakuntajaon on perusteltua olla irrallinen hyvinvointialuejaosta sekä maakuntien että hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien menestyksekkään hoitamisen varmistamiseksi. *Kuusamon kaupungin* lausunnon mukaan automaattisten kytkentöjen vähentäminen hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon välillä on perusteltua, koska hyvinvointialuejako perustuu ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen, kun maakuntajako palvelee laajempia hallinnollisia ja aluekehityksellisiä tarkoituksia. Lausunnon mukaan muutos vahvistaa maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona, mikä on perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta.

Sotkamon kunta totesi lausuntonaan, että lakimuutosten peruslähtökohta on kannatettava siltä osin, että maakuntajako olisi edelleen kaikkia hallinnon aluejakoja koskeva perusaluejako. Tämä aluejaon periaate tulisi ilmaista jatkossakin lainsäädännössä esitettyä vahvemmin. Lausunnon mukaan kunnan näkökulmasta nykyisen lainsäädännön mukainen rakenne, jossa maakunta- ja hyvinvointialuejako on yhteensovitettu, on perustelluin vaihtoehto. Sotkamon kunta ei kannata lainsäädännön kehittämistä tilanteeseen, jossa hyvinvointialue menettäisi itsenäisyytensä tai olisi osa maakuntaa laajempaa hallinnollista aluetta. Lausunnon mukaan hyvinvointialuejaossa useamman kuin yhden maakunnan muodostama hyvinvointialue tulisi vain olla vahvasti perusteltu poikkeus.

Eräissä kuntien lausunnoissa todettiin taloudellisen selvityksen lisäämisen lakiin olevan perusteltua ja käsiteltiin muutosten toimeenpanoa koskevia vaikutuksia. *Kuhmon kaupungin* lausunnon mukaan taloudellinen selvitys tukee päätöksenteon taloudellista läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta. Kuhmon kaupunki korosti, että uudistusten vaikutuksia erityisesti harvaan asuttujen alueiden asukkaiden palveluihin ja alueellisen tasa-arvon toteutumiseen tulee arvioida huolellisesti mahdollisten muutosten yhteydessä. *Kuusamon kaupunki* pitää tärkeänä, että muutokset toteutetaan kuntien näkemykset huomioiden ja alueelliset erityispiirteet, kuten pitkät etäisyydet ja harva-asutus tunnistaen. Lausunnon mukaan mahdolliset vaikutukset esimerkiksi häiriö- ja poikkeustilaan varautumisen ja huoltovarmuuden ylläpitämisen ja kehittämisen näkökulmista tulee ottaa huomioon aluejaottelua muutettaessa niin, että suunnittelu- ja johtovastuut eivät jää epäselviksi. *Kuusamon kaupungin* lausunnossa todetaan, että jos hyvinvointialueita yhdistetään tai jaetaan, omaisuus, velat ja henkilöstö siirtyvät uudelle alueelle. Tämä voi vaikuttaa Kuusamon alueella sijaitseviin kiinteistöihin, palvelupisteisiin ja henkilöstöön. Muutoksessa on varmistettava, että omaisuuden ja henkilöstön siirrot tai niihin liittyvien

sopimusten siirtäminen tai irtisanominen eivät heikennä palveluiden saatavuutta, henkilöstön tai oikeudenhaltijoiden asemaa paikallisesti. Velkojen asema vaikuttaa olevan suojattu. Aluejaon valmistelun yhteydessä tehtävän taloudellisen selvityksen tulisi sisältää myös arviot mahdollisista vaikutuksista kuntien talouteen. *Kokkolan kaupungin* lausunnon mukaan hyvinvointialueen mahdollisessa jakautumistilanteessa tehtävä taloudellinen selvitys tukee päätöksenteon läpinäkyvyyttä, taloudellista vastuullisuutta sekä antaa mahdolliselle päätökselle perusteet. *Kruunupyyn kunnan* sekä *Jyväskylän kaupungin* lausuntojen mukaan hyvinvointialueen mahdollisessa jakautumisessa tehtävä taloudellinen selvitys tukee päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja taloudellista vastuullisuutta. Hyvinvointialueen muuttamista koskevan päätöksen sitominen vaaliaikatauluun antaa tulevalle muutokselle riittävän siirtymäajan, jotta kansalaisten oikeus palveluihin ei vaarannu. *Jämsän kaupungin* lausunnon mukaan on erityisen kannatettavaa, että hyvinvointialueen mahdollisen jakamisen tilanteessa lakiin lisätään velvoite taloudellisen selvityksen laatimisesta. Tämä on olennainen lisäys, sillä taloudellinen selvitys on edellytys omaisuuden, velkojen ja muiden velvoitteiden oikeudenmukaiselle ja läpinäkyvälle jakamiselle. Lausunnossa korostetaan tarvetta varautua siihen, että velkojen rekisteröinti ja jäljittäminen voivat aiheuttaa haasteita tulevaisuudessa, erityisesti jos velkoja on syntynyt eri tarkoituksiin eikä niitä ole eriytetty alueittain. *Jyväskylän kaupungin* sekä *Kouvolan kaupungin* lausuntojen mukaan on tärkeää, että taloudellisissa selvityksissä huomioidaan sekä suorat että epäsuorat vaikutukset kuntien ja maakuntien liittojen talouteen.

Yksittäisissä kuntien lausunnoissa kiinnitettiin huomioita kielellisiin oikeuksiin. Mustasaaren kunta piti keskeisenä, että lakiin jätettäisiin aiempi muotoilu ”hyvinvointialueita muutettaessa on pyrittävä kielellisesti yhteensopiviin alueisiin siten, että Suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus saada palveluja omalla kielellään toteutuu samanlaisten perusteiden mukaan”.

Eräissä kuntien lausunnoissa käsiteltiin maakuntajaosta poikkeamista. *Kruunupyyn kunnan* lausunnon mukaan kunta on tuonut jo aiemmin esille, että olisi hyvä, jos erityiset toiminnalliset perusteet maakuntajaosta poikkeamiselle voitaisiin ottaa huomioon. Erityiset perusteet voivat olla esimerkiksi kielellisiä tai painavia toiminnallisia perusteita. *Jämsän kaupungin* lausunnon mukaan mahdollisuus poiketa maakuntajaosta erityisistä toiminnallisista tai kielellisistä syistä on perusteltu, mutta poikkeusten tulee olla huolellisesti perusteltuja ja dokumentoituja. *Hankasalmen kunnan* lausunnon mukaan hyvinvointialuejaon eriyttäminen maakuntajaosta on perusteltua. Samoin on hyvä, että lakiin jätetään myös mahdollisuus, että hyvinvointialue voidaan perustellusta syystä jakaa useamman hyvinvointialueen kesken, vaikka peruslähtökohta onkin yhdistää hyvinvointialue toiseen kokonaisuksi. *Luodon kunnan* lausunnon mukaan mahdollisuus poiketa maakuntajaosta toiminnallisista perusteista on tärkeä, koska se vahvistaa paikallista demokratiaa ja mahdollistaa kunnan asukkaiden tahdon toteutumisen sen osalta, mihin hyvinvointialueeseen kunnan on kuuluttava. Hyvinvointialueet ovat palveluorganisaatioita, joiden jako on optimoitava asukkaiden palvelutarpeiden mukaan. Maakunnat ovat sen sijaan alueellisen, kulttuurisen ja poliittisen perinteen ja identiteetin kantajia.

Lisäksi yksittäisissä kuntien lausunnoissa otettiin kantaa esitykseen muilta osin. *Kruunupyyn kunnan* lausunnon mukaan aluejakoselvittäjän osalta on selkeästi kirjattu myös valtiovarainministeriön rooli sekä hyvinvointialueiden muutoksen vaikutukset. *Jyväskylän kaupungin* lausunnon esityksessä ehdotettu aikataulu mahdollisista hyvinvointialuejakojen muuttamisesta on selkeyttävä, ja demokraattisen päätöksenteon ja osallistumisen toteutumiseksi on kannatettavaa, että mahdollinen kunnan siirtäminen toiseen hyvinvointialueeseen ajoitetaan seuraaviin aluevaaleihin. Siirtymäajan aikana on tärkeää varmistaa yhdyspintojen toimivuuden edellytykset siirtyvien kuntien palvelujen suhteen, huomioiden myös varautumisen näkökulmat ja vastuunjaon. Palvelutarpeen arviointia ja palveluverkon suunnittelua tulee jo siirtymäaikana toteuttaa yhdessä siirtyvien kuntien kanssa. Palveluiden riittävä saatavuus tulee varmistaa sekä siirtymän aikana että sen jälkeen.

Maakunnan liitot

Maakunnanliitot pääosin kannattivat esitystä.

Pohjois-Pohjanmaan liiton lausunnon mukaan muutos on kannatettava, sillä hyvinvointialuejaon perusteet liittyvät ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen, kun taas maakuntajako palvelee laajempia hallinnollisia ja aluekehittämisen tarpeita. *Pohjois-Pohjanmaan liiton* lausunnon mukaan

maakuntien liittojen näkökulmasta on tärkeää, että hyvinvointialuejaon muutokset eivät heikennä maakuntien yhtenäisyyttä tai alueiden kehittämisen edellytyksiä. *Satakuntaliitto* piti hyvinvointialuejaon eriyttämistä maakuntajaosta hyvänä ja perusteltuna. Lisäksi hallituksen esitys selkiyttää hyvinvointialueiden järjestämisvastuun oikeudellista ja taloudellista perustaa. Lainsäädännön muutoksella irrotetaan automaattinen kytkös hyvinvointialuejaon muutoksista maakuntajakoon. *Satakuntaliitto* pitää tärkeänä, että hyvinvointialueet lähtökohtaisesti muodostuisivat muidenkin hallinnollisten rakenteiden mukaisesti maakuntajaon mukaan. *Satakuntaliitto* katsoi, että mahdolliset hyvinvointialuejaon muutokset eivät saa heikentää maakunnan sisäistä yhtenäisyyttä tai alueiden kehittämisen edellytyksiä. Hyvinvointialueella on myös itsessään merkittävä vaikutus maakunnan väestöön ja alueen elinvoimaan. *Etelä-Karjalan liiton* lausunnon mukaan nykyisestä hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon välisestä sidoksesta, jossa hyvinvointialueen muuttaminen muuttaa maakuntajakoa hyvinvointialueen muutosta vastaavalla tavalla, on aiheellista luopua. Lausunnossa pidettiin välttämättömänä sitä, että hyvinvointialueiden muutokset eivät automaattisesti vaikuttaisi maakuntajakoon ja siten muihin hallinnon aluejakoihin, kuten poliisipiireihin, tuomioistuinlaitoksiin, elinvoimakeskuksiin tai vaalipiireihin. Myöskään aluekehittämisen tai maakuntakaavoituksen kannalta maakuntajaon sitominen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen kriteereihin ei ole tarkoituksenmukaista. Lausunnon mukaan hyvinvointialuejaolla on vaikutuksensa maakuntien elinvoimaan ja työllisyyteen ja *Etelä-Karjalan liitto* näkee nykyisen hyvinvointialuejaon tarkoituksenmukaisena. *Etelä-Savon maakuntaliitto* piti hyvinvointialuejaon eriyttämistä maakuntajaosta erittäin perusteltuna. Hyvinvointialuejaon irrottaminen suorista vaikutuksista maakuntajakoon selkiyttää hyvinvointialueiden järjestämisvastuun oikeudellista ja taloudellista perustaa. Lausunnon mukaan kytkentä hyvinvointialue- ja maakuntajaon välillä tuleekin purkaa niin, että hyvinvointialueiden mahdolliset muutokset eivät vaikuta maakuntajakoon. Maakuntajako omana hallinnollisena jakoperusteena varmistaa aluekehittämisen tehtävän toteutumisen. *Pohjois-Savon liitto* piti hyvinvointialuejaon eriyttämistä maakuntajaosta perusteltuna. Hyvinvointialuejaossa luopuminen suorista vaikutuksista maakuntajakoon selkiyttää hyvinvointialueiden järjestämisvastuun perustaa. *Pohjois-Karjalan maakuntaliiton* ja *Kymenlaakson liiton* lausunnoissa pidettiin hyvänä ratkaisuna, että hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki eriytetään. Lausuntojen mukaan on erittäin kannatettavaa, ettei jatkossa hyvinvointialuejakolaissa enää säädettäisi maakuntajaosta ja että maakuntajako ei muuttuisi mahdollisen hyvinvointialuejaon muutosten seurauksena. *Pohjois-Karjalan maakuntaliiton* lausunnon mukaan sinänsä on hyvin perusteltua, että hyvinvointialueilla ja maakunnilla on mahdollisimman yhtenäiset toiminta-alueet. Lausunnon mukaan valtiovarainministeriön tulisi hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan kuulla paitsi niitä hyvinvointialueita ja kuntia, joita muutos koskee, myös kyseisiä maakuntien liittoja. *Kymenlaakson liitto* piti tärkeänä sitä, että hyvinvointialueiden muutokset eivät automaattisesti vaikuttaisi maakuntajakoon ja siten muihin hallinnon aluejakoihin, kuten poliisipiireihin, tuomioistuinlaitoksiin, elinvoimakeskuksiin tai vaalipiireihin. Lausunnon mukaan myöskään aluekehittämisen tai maakuntakaavoituksen kannalta maakuntajaon sitominen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen kriteereihin ei ole tarkoituksenmukaista. Lausunnossa todettiin, että hyvinvointialuejaolla on vaikutuksensa maakuntien elinvoimaan ja työllisyyteen ja pidettiin nykyistä hyvinvointialuejakoa tarkoituksenmukaisena.

Keski-Pohjanmaan liiton lausunnon mukaan muutosten seurauksena hyvinvointialueiden päätöksenteon tehostaminen voi nopeutua ja parantaa palveluiden tuottamista, mikä voi heijastua positiivisesti palveluiden laatuun. Hyvinvointialueiden päätöksenteon tehostaminen voi edistää myös kuntien yhteistyötä sekä kehittää yhteistyöprosesseja palveluiden järjestämisessä, erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta. Jatkossa hyvinvointialue voisi nykyisestä poiketen muodostua useammasta kokonaisesta maakunnasta. Keskeistä esityksessä on myös se, että hyvinvointialue voisi ainoastaan erityisestä syystä poiketa maakuntajaosta. Kuntien ja hyvinvointialueiden roolit eriytetään jatkossa selkeämmin, mikä voi helpottaa yhteistyön koordinoitua ja vähentää päällekkäisyyksiä.

Uudenmaan liiton lausunnon mukaan laissa säädettynä poikkeuksena hyvinvointialueen ja maakuntajaon väliseen yhteyteen esitetty hyvinvointialuejakolaki mahdollistaisi edelleen ratkaisun, jossa maakunnan alueella on useampi hyvinvointialue. Asia on erityisen merkityksellinen Uudellamaalla, jossa sijaitsee neljä hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki. Uudenmaan hyvinvointialueiden muutokset esimerkiksi yhdistämisellä toisiin hyvinvointialueisiin Uudenmaan sisällä tai jopa ulkopuolelle johtaisi nykyisen lainsäädännön mukaan myös maakuntajaon muutokseen, mikä ei ole perusteltua maakuntajaon kriteereiden näkökulmasta. Kannatettavaa on myös ehdotus siitä, että hyvinvointialuejakoa muutettaessa on selvitettävä vaikutus myös maakuntajakoon.

Hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon erottaminen erillisiksi laeiksi mahdollistaisi myös sen, että hyvinvointialue voisi tarvittaessa muodostua useammasta kokonaisesta maakunnasta ilman, että muutos väistämättä vaikuttaisi suoraan maakuntajakoon.

Kainuun liiton ja *Lapin liiton* lausuntojen mukaan ehdotetun hyvinvointialuejakolain peruslähtökohta on kannatettava siltä osin, että maakuntajako olisi edelleen kaikkia hallinnon aluejakoja koskeva perusaluejako. Lausuntojen mukaan hyvinvointialuejaon, kuten muunkin yksittäisiä kuntia laajemman hallinnollisen jaottelun, tulisi lähtökohtaisesti aina perustua maakuntajakoon. Lausuntojen mukaan hyvinvointialuejaossa useamman kuin yhden maakunnan muodostama hyvinvointialue tulisi olla erittäin vahvasti perusteltu poikkeus. Kainuun liitto toteaa, että olisi tärkeää, että tuo aluejaon periaate ilmaistaisiin lainsäädännössä esitettyä vahvemmin. Kainuun liiton lausunnon mukaan ilman hyvinvointialuetta maakunta olisi varsin suppea kokonaisuus. Hyvinvointialueen maakuntahallinnosta poikkeavat tehtävät eivät olisi tätä taustaa vasten peruste poiketa hyvinvointialueen osalta maakuntajaon mukaisesta hallintoalueesta. Kainuun liiton mielestä nykylainsäädännön mukainen rakenne, jossa maakunta- ja hyvinvointialuejako on yhteensovitettu, on maakunnan näkökulmasta perustelluin vaihtoehto. Kainuun liitto lausunnon mukaan se ymmärtää, että hyvinvointialueiden ja maakuntien sekä muun kuntasektorin lakisääteiset tehtävät ja talouden puitteet poikkeavat toisistaan ja että tämä sinänsä on peruste hallintoalueiden itsenäisille rakenteille. Kainuun liiton ja Lapin liiton lausuntojen mukaan lainsäädännön muutos pyrkii ennakoimaan tilannetta, jossa hyvinvointialueita liitettäisiin yhteen. Lausunnoissa ei nähdä tarkoituksenmukaisena kehittää lainsäädäntöä tilanteeseen, jossa hyvinvointialue menettäisi itsenäisyytensä tai olisi osa kyseistä maakuntaa laajempaa hallinnollista aluetta. Lausuntojen mukaan, mikäli hallituksen esitysluonnos etenee lainsäädännöksi, pidetään tärkeänä, että mahdolliset hyvinvointialuejaon muutokset eivät saa heikentää maakunnan kehittämisen edellytyksiä. Hyvinvointialueella on myös korvaamaton rooli maakunnan aluekehitykselle ja elinvoiman kehittämiseksi.

Eräissä maakunnan liittojen lausunnoista otettiin kantaa hyvinvointialueen muuttamisesta päättämisen aikatauluun. *Pohjois-Pohjanmaan liiton* lausunnon mukaan esityksen mukaan hyvinvointialueen muuttamista koskeva päätös on tehtävä vuotta ennen voimaantuloa, ja kunnan siirtäminen toiseen hyvinvointialueeseen ajoitetaan seuraaviin aluevaaleihin. Tämä aikataulu tukee hallittua muutosten toimeenpanoa, mutta voi hidastaa reagointia kiireellisiin palvelutarpeisiin. *Keski-Pohjanmaan liitto* totesi, että hallituksen esitys selkeyttää esim. hyvinvointialueen muuttamista koskevaa valmistelun ja toimeenpanon aikaperspektiiviä. *Pohjois-Savon liiton* lausunnon mukaan hyvinvointialuejaon muuttamista koskevan päätöksen sitominen vaaliaikatauluun tukee hallittua siirtymää.

Eräissä lausunnoista otettiin kantaa esityksessä ehdotettuun taloudelliseen selvitykseen. *Keski-Pohjanmaan liitto* pitää muutosta kuntien kannalta perusteltuna, koska hyvinvointialueen jakamista koskevilla taloudellisilla ratkaisuilla voi olla vaikutuksia myös kuntien taloudelliseen suunnitteluun ja budjetointiin. Myönteistä esityksen seurauksena on myös se, että hyvinvointialueen jakamista koskevat taloudelliset selvitykset voivat tuoda esiin uusia yhteistyömahdollisuuksia tai -tarpeita kuntien välillä. *Pohjois-Savon liiton* lausunnon mukaan mahdollisessa jakautumistilanteessa hyvinvointialueesta tehtävä taloudellinen selvitys tukee päätöksentekoa ja parantaa ratkaisujen taloudellista läpinäkyvyyttä

Hyvinvointialueet

Osa lausunnon antaneista hyvinvointialueista kannatti esitystä tai ratkaisua perusteiltaan, osassa lausunnoista käsiteltiin erilaisia haasteita ja vaikutuksia tai esitystä ei kannatettu.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue totesi lausunnossaan, että esitys on tarkoituksenmukainen. *Itä-Uudenmaan hyvinvointialue* kannatti hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamista siten, että maakuntajako eriytetään hyvinvointialuejakoa koskevasta laista ja sen määräytymisen perusteista säädettäisiin erikseen maakuntajakolaissa. Hyvinvointialue ei kuitenkaan näe hyvinvointialueiden yhdistämistä ensisijaisena keinona talouden tasapainottamiselle tai sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden turvaamiselle.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue piti maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon eriyttämisen perusperiaatetta kannatettavana. Lausunnossa käsiteltiin hyvinvointialueiden yhdistämiseen ja talouden tasapainottamiseen ja rahoitukseen liittyviä näkökulmia. *Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue* arvioi, että omaisuuden, varojen ja

velkojen siirtyminen liitettävästä hyvinvointialueesta uudelle hyvinvointialueelle voi muodostaa uudelle laajemmalle hyvinvointialueelle merkittävän taloudellisen taakan. *Kymenlaakson hyvinvointialue* piti hallituksen esitystä pääosin perusteltuna ja kannatettavana. Hyvinvointialuejaon eriyttäminen maakuntajaosta selkeyttää hallinnollista rakennetta ja tukee alueiden kehittämisen pitkäjänteisyyttä. Kuitenkin Kymenlaakson hyvinvointialue yhtyy Etelä-Karjalan hyvinvointialueen huoleen siitä, että kunnan siirtyminen toiselle hyvinvointialueelle ilman maakuntajaon muutosta voi johtaa hallinnolliseen hajautumiseen ja vaikeuttaa alueellista kehittämistä. Tällainen mahdollisuus saattaa kannustaa kuntia vertailemaan hyvinvointialueiden palveluja ja siirtymään alueelta toiselle, mikä heikentäisi hyvinvointialueiden pitkäjänteistä suunnittelua ja palveluiden kehittämistä. Kymenlaakson hyvinvointialue katsoi, että hyvinvointialueen ja maakunnan tulisi muodostaa mahdollisimman yhtenäinen kokonaisuus, ja että muutokset tulisi tehdä vain erityisen perustelluista syistä, laajan vaikutusarvioinnin ja kuulemisen pohjalta.

Lapin hyvinvointialueen lausunnon mukaan Lapin hyvinvointialueella ole sinänsä mitään lähtökohtaista perustetta vastustaa sitä, että hyvinvointialuejaosta ja maakuntajaosta säädettäisiin erillisissä laeissa. Muutosta voidaan tältä osin lähtökohtaisesti pitää oikeusjärjestelmää teknisesti selkeyttävänä, ja tästä näkökulmasta katsottuna siten kannatettavana. Lausunnon mukaan koska kuitenkin vaikuttaa ilmeiseltä, että nyt esitetyllä ja lausuntopyynnön kohteena olevalla lakimuutoksella varaudutaan muuttamaan hyvinvointialueiden aluejakoja, esitykseen on suhtauduttava kriittisesti, koska siinä ei miltään osin lausuta hyvinvointialueiden keskinäisistä eroavaisuuksista eikä esimerkiksi Lapin hyvinvointialueen kohdalla välttämättä huomioon otettavista erityisolosuhteista, tai oteta niihin kantaa. Lausunnossa viitataan hyvinvointialuelain 122 §:n mukaiseen käynnistettyyn arviointimenettelyyn. Lausunnon mukaan lainsäätäjän olisi tullut ennen aluejakomuutoksia koskevia lakiluonnoksia selvittää käytännön realiteetit ja mahdollisuudet tällaisten aluemuutosten tosiasiallisesta toteuttamiskelpoisuudesta.

Satakunnan hyvinvointialueen lausunnossa viitataan mm. Euroopan neuvoston paikallisen itsehallinnon peruskirjaan SopS (66/1991), jossa määritellään paikallisen itsehallinnon keskeiset ominaispiirteet. Lausunnon mukaan esityksessä mainitaan (kohta 4.1.), että maakunnaksi jatkossa määrättäisiin alue, jonka kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Lausunnon mukaan samat periaatteethan koskevat myös hyvinvointialueita. Lausunnon mukaan maakuntajaolla on pitkät perinteet ja aluekehitys on sidoksissa maakuntiin. Hyvinvointialueen rahoitukseen vaikuttavat tekijät, kuten koulutustaso ja sairastavuus, esiintyvät usein maakunnan sisällä melko yhtenäisenä. Tämä johtuu maakunnan pitkästä yhteisestä kehityshistoriasta. Vaikka maakunnan sisällä voikin esiintyä alueellisia eroja, maakuntien välillä vaihtelu on yleensä huomattavasti suurempaa ja tämä on erityisesti seikka, mikä tulisi ottaa huomioon. Lausunnon mukaan huomionarvoista on, että liitettävän hyvinvointialueen omaisuuden ja velkojen siirtyminen toiselle hyvinvointialueelle voi aiheuttaa merkittävän taloudellisen rasitteen, sillä liitettävän alueen toiminnan aikana kertynyt alijäämä siirtyy uuden hyvinvointialueen vastuulle, mikä entisestään kuormittaa uuden hyvinvointialueen taloutta. Lausunnon mukaan, jos esitys hyväksytään sellaisenaan, hyvinvointialueiden rajojen muuttaminen helpottuu, sillä hyvinvointialuerajat eivät enää olisi sidottu maakuntarajoihin. Lausunnon mukaan esitystä voidaan tulkita siten, että hyvinvointialueet, joilla tällä hetkellä on vaikeuksia lakisääteisten palveluiden tuottamisessa, täyttävät erityisen syyn kriteerit maakuntajaosta poikkeamiselle. Lisäksi lausunnon mukaan esityksestä on tulkittavissa, että sen tavoitteena on mahdollistaa hyvinvointialuerajojen muuttaminen niin, että hyvinvointialueita yhdistetään.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen lausunnon mukaan hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon sääntelyn erottaminen voi lähtökohtaisesti selkeyttää sääntelyä ja mahdollistaa aluejakojen tarkastelun niiden omista lähtökohdista. Lausunnon mukaan on kuitenkin huomattava, että eriyttäminen voi aiheuttaa haasteita alueellisen hallinnon yhteensopivuudessa erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa hyvinvointialueen ja maakunnan rajat eivät ole yhteneväiset. Tämä voi lausunnon mukaan vaikuttaa esimerkiksi aluekehitykseen. Lisäksi on huomattava, ettei hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa, niiden perusteita tai hyvinvointialueen muuttamisen edellytyksiä esitetä muutettavaksi. Hyvinvointialuejaon tulee myös jatkossa perustua maakuntajakoon. Hyvinvointialueen ja maakunnan tiiviistä kytkennästä luopuminen ilman tiukkoja kriteerejä saattaa johtaa siihen, että kunnat alkavat käyttää aluevaihtoa keinona vaikuttaa esimerkiksi hyvinvointialueen palveluverkkopäätöksiin. Tämä saattaa politisoida palvelurakenteen kehittämistä ja voi johtaa lyhytjänteisiin ratkaisuihin, jotka eivät perustu alueelliseen kokonaisoptimointiin, vaan yksittäisten kuntien intresseihin. Lisäksi kuntien mahdollinen halu vaihtaa hyvinvointialuetta voi johtaa merkittäviin rahoitusmuutoksiin väestöpohjan pienentymisen seurauksena

ja haitata hyvinvointialueiden talouden pitkäaikaista suunnittelua ja kehittämistä. Lähtökohtaisesti hyvinvointialueen vaihtamiseen tulee lausunnon mukaan suhtautua pidättyvästi ja tämän tulisi olla mahdollista vain perustellusta syystä huomioiden kuntien itsehallinnollinen asema. Lainsäädännössä tulisi olla selkeät ja tiukat reunaehdot ja pidäkkeet, jotka estävät hyvinvointialueen vaihtamisen ilman painavia syitä. Arvioinnissa on käytettävä erittäin tarkkaa harkintaa. Lausunnon mukaan esimerkiksi pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta aluejaon eriyttäminen voi aiheuttaa vakavia yhteensovittamisen ongelmia. Lausunnon mukaan maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon erottaminen voi myös aiheuttaa sekaannusta kansalaisille ja viranomaisille.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lausunnon mukaan se, että hyvinvointialue voisi jatkossa muodostua useammasta kokonaisuudesta maakunnasta mahdollistaa hyvinvointialueiden määrään merkittävänkin muutoksen. Vaikka sinänsä hyvinvointialueen itsehallinnollinen asema perusteiltaan ei muutu, voi hyvinvointialueiden määrän vähentämisellä olla merkittäviä vaikutuksia niin hyvinvointialueiden itsehallintoon ja kykyyn toimia kuin myös hyvinvointialueiden asukkaiden perusoikeuksiin. Pelkästään hallinnolliset muutokset ja niiden avulla saatavat mahdolliset säästöt eivät yleisesti hyvinvointialueiden rahoitusasemaa kuitenkaan juurikaan parantaisi. Keski-Suomen hyvinvointialue katsoi, että aluejaon muuttamisen vaikutusten perusteellisempi vaikutusten arviointi olisi tarpeen. Lausunnon mukaan uudistuksen myönteisenä puolena voidaan todeta, että lainsäädännön eriyttäminen mahdollistaisi näiden kahden tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilaisen hallinnollisen alueen muutostarpeiden tarkastelun eri aikaan. Erillinen lainsäädäntö myös selkeyttäisi muun muassa niitä vaikutuksia, joita maakunnan tai hyvinvointialueen muuttamisesta seuraisi. Lainsäädäntöhankkeessa tulisi huomioida, että hyvinvointialueet on perustettu pääosin maakuntajaon perustalle, ja kyseisen uudistuksen toimeenpanosta on kulunut alle kolme vuotta.

Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunnon mukaan hyvinvointialue- ja maakuntajakolain jakaminen kahdeksi eri laiksi, hyvinvointialueiksi ja maakuntajakolaiksi, on lähtökohtaisesti perusteltu ratkaisu, mutta esitetyt muutokset eivät kokonaisvaikutuksiltaan ole pelkästään ”teknisluonteisia”. Pohjanmaan hyvinvointialue yhtyy Hyvinvointialue Oy:n (Hyvil) lausuntoon, että, esitetty muutos ”ei välttämättä ole täysin ongelmaton. Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain eriyttäminen voi johtaa tilanteisiin, jotka eivät ole hyvinvointialueiden näkökulmasta toivottavia.” Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunnon mukaan erillinen lainsäädäntö mahdollistaa muutokset hyvinvointialueen ja maakuntien rajoihin. Hyvinvointialueen raja-alueella yksittäisen kunnan halu siirtyä toiselle hyvinvointialueelle, voi aiheuttaa ongelmia hyvinvointialueen palveluverkkojen ylläpitämiseen. Kunnat voivat käyttää aluevaihtoa keinona vaikuttaa esimerkiksi hyvinvointialueen palveluverkkopäätöksiin. Kunnan siirtyminen toiselle hyvinvointialueelle voi johtaa rahoitusmuutoksiin väestöpohjan pienenemisen seurauksena ja haitata siten hyvinvointialueiden talouden pitkäaikaista suunnittelua ja kehittämistä. Hyvinvointialueella pitäisi olla myös maakuntajaossa muutosten (esim. kuntasiirtyminen) lausunto-oikeus. Mahdollisiin kuntamuutoksiin pitäisi olla painavat perusteet. Hyvinvointialue muodostuu yhdestä kokonaisuudesta maakunnan alueesta. Esityksen mukaan hyvinvointialue voisi myös muodostua useammasta kokonaisuudesta maakunnasta. Pohjanmaan hyvinvointialue yhtyy Hyvilin näkemykseen, että ”esitetty muutos mahdollistaisi hyvinvointialueiden määrään merkittävänkin muutoksen. Hyvinvointialueiden määrän vähentämisellä voi olla merkittäviä ja kauaskantoisia vaikutuksia niin hyvinvointialueiden itsehallintoon ja kykyyn toimia kuin myös hyvinvointialueiden asukkaiden perusoikeuksiin.”

Etelä-Karjalan hyvinvointialue toivoi lausunnossaan, että esitettyä lakimuutosta ei tehdä siltä osin kuin kunta voisi siirtyä toiselle hyvinvointialueelle mutta samalla säilyä osana aiempaa maakuntaa. Lausunnon mukaan kunnan siirtäminen osaksi toista hyvinvointialuetta voi johtaa tilanteeseen, jossa kunnat vertailevat eri hyvinvointialueiden tarjoamia palveluja ja siirtyvät hyvinvointialueelta toiselle vaalien välissä. Tämä heikentäisi hyvinvointialueiden mahdollisuutta pitkäjänteiseen kehittämiseen ja suunnitteluun. Mikäli ehdotettu muutos toteutuu ja maakunnat ja hyvinvointialueet hajautuvat kauaksi toisistaan ja koostuvat eri kunnista, myös alueen yhtenäinen kehittäminen vaikeutuu.

Etelä-Savon hyvinvointialue vastusti ehdotettua hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muutosta. Lausunnon mukaan perustuslain 122 § mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Tätä perustuslain säännöstä toteutetaan käytännössä maakuntajaon kautta ja sillä on merkitystä myös hyvinvointialueiden viranomaisten toimialueiden muodostamisessa, vaikka sitä ei ole aina tunnistettu. Hyvinvointialueen terveys, sosiaali- ja pelastusviranomaiset tarjoavat väestölle erittäin merkittäviä

perustuslailla suojattuja palveluita ja huolehtivat omalla alueellaan viranomaistoiminnasta oman toimialansa osalta. Hyvinvointialueet tekevät paljon yhteistyötä valtion viranomaisten, esimerkiksi poliisilaitosten, aluehallintovirastojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa. Lausunnon mukaan aluejaosta muodostuu erittäin ongelmallinen, jos maakunta- ja valtion aluejako puhumattakaan vaalipiirien alueista eriytyisivät hyvinvointialuejaosta. Vaalipiirien aluejaolla on tosiallisesti erittäin suuri merkitys hyvinvointialueiden toimintaan. Kansanedustajat muodostavat tärkeän sidosryhmän hyvinvointialueen poliittisessa vaikuttamistyössä. Jos hyvinvointialuejako on erilainen, kuin vaalipiirijako, niin tilanne on vaikea kansalaisten ja heitä edustavien kansanedustajien näkökulmasta katsottuna. Esimerkiksi jos Etelä-Savon hyvinvointialue ja Pohjois-Savon hyvinvointialue yhdistettäisiin, niin Etelä-Savo pysyisi Kaakkois-Suomen vaalipiirissä, mutta hyvinvointialue siirtyisi Savo-Karjalan vaalipiiriin. *Kainuun hyvinvointialue* totesi lausuntonaan, että lakimuutosten peruslängkökohta on kannatettava siltä osin, että maakuntajako olisi edelleen kaikkia hallinnon aluejakoja koskeva perusaluejako. Tämä aluejaon periaate on syytä ilmaista lainsäädännössä luonnoksessa esitettyä vahvemmin, sillä hyvinvointialuejaossa useamman kuin yhden maakunnan muodostama hyvinvointialue tulisi olla vahvasti perusteltu poikkeus. Kainuun hyvinvointialueen näkökulmasta nykyisen lainsäädännön mukainen rakenne, jossa maakunta- ja hyvinvointialuejako on yhteensovitettu, on perustelluin vaihtoehto. Esitetty lainsäädännön muutos pyrkii ennakoimaan tilannetta, jossa hyvinvointialueita liitetäisiin yhteen. Kainuun hyvinvointialue ei kannata lainsäädännön kehittämistä tilanteeseen, jossa hyvinvointialue menettäisi itsenäisyytensä tai olisi osa maakuntaa laajempaa hallinnollista aluetta.

HUS-yhtymä pitää ehdotuksen peruslängkökohtaa maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon eriyttämisestä kannatettavana ja perusteltuna. Ehdotetun hyvinvointialuejakolain 1 §:ssä esitetään, että hyvinvointialueiden alueet perustuvat maakuntajaolle, ellei ole erityistä toiminnallista perustetta poiketa siitä. Tämä lähtökohta on asianmukainen, ja ottaa riittävästi huomioon hyvinvointialueiden perustehtävän sen asukkaiden palvelutarpeiden toteuttajana, jotka palvelutarpeet sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä pelastustoimessa eivät välttämättä toteudu yhtäpitävästi maakuntajaon kanssa. Lausunnon mukaan ehdotettu lakimuutos madaltaa kynnystä hyvinvointialueiden keskinäisiin rajojen muutoksiin, mikä sinänsä ei ole kielteinen asia, jos nämä muutokset johtavat kokonaisuutena hyvinvointialueiden palvelutuotannon kehittämiseen ja tehostamiseen. Mahdollista on kuitenkin myös, että yksittäinen, tietyn hyvinvointialueen rajalla sijaitseva kunta voi pyrkiä hyvinvointialueen vaihdoksella ehkäisemään kyseisen hyvinvointialueen suunnittelemaa palveluverkkomuutoksia, ja osaoptimoimaan palvelurakennetta omalta kannaltaan. Tämän ehkäisemiseksi voisi olla aiheellista tarkastella myös lain 5 §:n sanamuotoja eli laissa säädettyjä edellytyksiä hyvinvointialueiden muuttamiselle. Lainkohdan sanamuodoissa olisi aiheellista nostaa esille kokonaisuuden näkökulma, eli hyvinvointialueen muutoksen tulisi parantaa palvelutuotannon edellytyksiä kokonaisuutena molemmilla muutoksen kohteena olevilla hyvinvointialueilla, eikä vain toisella.

Eräissä lausunnoissa käsiteltiin omaisuuden siirtymistä hyvinvointialueen muutostilanteissa sekä esityksessä ehdotettua hyvinvointialueen muuttamista koskevaa aikataulua. *Kymenlaakson hyvinvointialueen* lausunnon mukaan taloudellisen selvityksen lisääminen hyvinvointialueen jakotilanteisiin on tärkeä täsmennys, joka tukee päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta. *Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue* pitää tärkeänä, että omaisuuden, sopimusten ja velkojen siirtymisestä säädetään mahdollisimman täsmällisesti ja oikeudenmukaisesti lakkaavan hyvinvointialueen jakautuessa kahden tai useamman hyvinvointialueen kesken. Riskinä lakiehdotuksen mukaisessa mallissa on, että hyvinvointialueet eivät kykene sopimaan omaisuuden, sopimusten ja velkojen siirtymisen periaatteista määrääjassa, jolloin ajaudutaan laissa määriteltyyn ns. "perälautamalliin". Riippuen omaisuuseristä, niiden tasearvosta ja niihin kohdistuvista veloista, saattaa kiinteistöjen sijaintiin perustuva "perälautamalliin" mukainen jako hyvinvointialueiden kesken kohdella hyvinvointialueita eriarvoisesti. Myös sopimusten ja niihin liittyvien velkojen jako saattaa olla käytännössä haastavaa toteuttaa. *Kanta-Hämeen hyvinvointialueen* lausunnossa todettiin, että esitys hyvinvointialueen muuttamisesta päättämisestä vähintään vuotta ennen voimaantuloa on sinänsä perusteltu muutosten hallitun toimeenpanon kannalta. Taloudellisen selvityksen vaatimus jakautumistilanteissa tukee muutoksen vaikutusten arviointia ja omaisuuden siirtymisen järjestämistä. Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että selvitysten laatimiseen ja muutosten valmisteluun varataan riittävät resurssit ja ohjeistus. Erityisesti omaisuuden ja velkojen jaon osalta on tärkeää, että menettelyt ovat selkeät ja riittävän joustavat. Esityksessä muutoksenhakuoikeus on rajattu koskemaan muutoksen kohteena olevaa hyvinvointialuetta ja sen jäseniä. Tämä on linjassa aluejaon eriyttämisen kanssa, mutta voi rajoittaa hyvinvointialueen mahdollisuuksia vaikuttaa muutoksiin, joilla voi olla merkittäviä

välillisiä vaikutuksia sen toimintaan. Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että muutoksenhakumenettelyt ovat selkeät ja oikeusturva toteutuu kaikissa muutostilanteissa. *Keski-Suomen hyvinvointialueen* lausunnon mukaan esitetyt aikarajat vuotta aiemmasta päätöksenteosta vaikuttavat lähtökohtaisesti hyvin nopeilta ottaen huomioon hyvinvointialueuudistuksesta saadut kokemukset ja ymmärrys. Edelleen ehdotuksena on, että mikäli hyvinvointialue tultaisiin jakamaan useamman hyvinvointialueen kesken, tulisi esityksen mukaan toimittaa taloudellinen selvitys. Lausunnon mukaan tämä perusteiltaan näyttäytyy riittämättömänä selvittämisen tapana, koska hyvinvointialueiden toiminta keskeisesti koskee keskeisiä perusoikeuksia toteuttavia sosiaali-, terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluita usean ministeriön ohjauksessa. Näin ollen toiminnallinen selvitys olisi vähintään mainittava taloudellisen selvityksen ohessa. *Pohjanmaan hyvinvointialue* pitää yhden vuoden määräaikaan kannatettavana, mutta tämänkin aika on lyhyt suurissa muutoksissa. Kiinteän omaisuuden ja siihen liittyvä irtaimen omaisuuden sekä hyvinvointialueen velkaosuuden järjestelyt vievät enemmän aikaa kuin yksi vuosi. Hyvinvointialueen rajojen muutosten vaikutusarviointia on tämän vuoksi tehtävä hallituksen esityksessä laajemmin. Mahdollisessa muutostilanteessa palvelujen järjestämisen ja jatkuvuuden turvaamiseksi tulisi arvioida palvelua tuottavan henkilöstön tai palvelujen järjestämistä koskevien sopimusten siirtymisestä sekä omaisuusjärjestelyistä aiheutuvia seurauksia. Hyvinvointialueet ovat saattaneet tehdä laajojakin investointeja, joihin liittyvä velka voi merkittävästikin heikentää uuden hyvinvointialueen toiminnallista ja taloudellista asemaa ilman, että vastaanottavalla hyvinvointialueella olisi ollut mahdollisuutta vaikuttaa aiemmin tehtyihin investointipäätöksiin.

Muut lausunnonantajat

Suomen Kuntaliitto ry totesi lausunnossaan, että esitetty muutos on perusteltu ja kannatettava sikäli, että se poistaa hyvinvointialuejaon muutoksen automaattisen vaikutuksen maakuntajakoon. Hyvinvointialuejaon perusteet liittyvät ensisijaisesti sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämiseen, mutta maakuntajaolla on laajempaa merkitystä alueen kuntien ja kuntalaisten yhteisen kulttuuri-identiteetin ja intressiympäristön kannalta. Maakuntajaon keskeiset kriteerit ovat siksi laaja-alaisemmat ja pitävät sisällään asiantuntijajärjestelmien ja palveluyhteydet, työssäkäynnin, kuntien yhteistoiminnan, elinkeinoelämän yhteydet, yhteistoiminta-alueet sekä kulttuurin ja historialliset perinteet. Lain 1§:n mukaan hyvinvointialueen alueena on yksi tai useampi kokonainen maakunta, ellei ole erityistä toiminnallista perustetta poiketa maakuntajaosta. Uudenmaan maakunnan alueella voi olla useampi hyvinvointialue kuten voimassa olevan lainkin mukaan. Lausunnon mukaan mahdollisuus poiketa maakuntajaosta erityisen toiminnallisen syyn vuoksi on tärkeää ja voi jossain tilanteessa tukea kunnallisen itsehallinnon/demokratian toteutumista myös tiettyyn hyvinvointialueeseen kuulumisen suhteen. Lain 10§:n mukaan VM:n on kuitenkin hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan selvitettävä, miten muutos vaikuttaa maakuntajakoon. Käytännössä ko. arviointi tulisi todennäköisesti tehtäväksi myös kuntien toimesta ja asian selvittäminen on siten myös kuntien intresseissä. Lausunnon mukaan on tärkeää, että kuntia kuullaan ja niillä on siten mahdollisuus vaikuttaa selvityksen lopputulokseen. Olennaista lakimuutoksessa kuitenkin on, ettei hyvinvointialueen muutoksesta automaattisesti seuraa muutosta maakuntajakoon.

Hyvli Oy kannatti pääosin esitystä. Lausunnon mukaan hyvinvointialue- ja maakuntajakolain jakaminen kahdeksi eri laiksi, hyvinvointialuelain ja maakuntajakolain, on perusteltu ratkaisu, mutta ei välttämättä täysin ongelmaton. Lainsäädännön eriyttäminen mahdollistaa näiden kahden tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilaisen hallinnollisen alueen muutostarpeiden tarkastelun eri aikaa. Erillinen lainsäädäntö myös selkeyttää muun muassa niitä vaikutuksia, joita maakunnan tai hyvinvointialueen muuttamisesta seuraa ja niiden hallintaa. Vaikka hyvinvointialuejako muutettaessa on selvitettävä vaikutus maakuntajakoon, ei hyvinvointialueiden muuttaminen väistämättä edellytä muuttamaan maakuntajakoa tai päinvastoin maakuntajakomuutos ei suoraan vaikuta hyvinvointialueisiin. Lausunnon mukaan erilliset lait toisaalta saattavat helpottaa hyvinvointialueen rajojen muuttamista, kun yhteys maakuntajakoon poistuu, jolloin eriyttäminen saattaa johtaa epätarkoituksenmukaisiin ja toistuviin tilanteisiin, joissa yksittäinen kunta erityisesti hyvinvointialueiden raja-alueella pyrkisi hakemaan siirtymistä toiselle hyvinvointialueelle, mikäli kunnassa arvioidaan muutoksen tuovan paremmat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuntalaisille. Tällaista pyrkimystä vaikuttaa hyvinvointialueen palveluverkkoratkaisuihin ei lausunnon mukaan voida pitää toivottavana kehityssuuntana, eikä myöskään olisi lainsäätäjän esittämän muutoksen tavoitteena. Lausunnon mukaan esitetty muutos mahdollistaisi hyvinvointialueiden määrään merkittävänkin muutoksen. Vaikka hyvinvointialueen itsehallinnollinen asema perusteiltaan ei muutu, voi hyvinvointialueiden määrän vähentämisellä olla merkittäviä ja kauaskantoisia

vaikutuksia niin hyvinvointialueiden itsehallintoon ja kykyyn toimia kuin myös hyvinvointialueiden asukkaiden perusoikeuksiin. Sen vuoksi Hyvil kiinnittää lainsäätäjän huomiota siihen, että hyvinvointialueiden aluejakoja tarkasteltaessa mahdollisten muutosten vaikutuksia tulee arvioida huolellisesti ja riittävän kattavasti. Hyvil toisaalta myös katsoo, että hallinnolliset muutokset ja niiden avulla saatavat mahdolliset säästöt eivät hyvinvointialueiden rahoitusasemaa kuitenkaan juurikaan parantaisi.

Lausunnon mukaan hyvinvointialueen aluemuutosta koskevan päätöksenteon aikaistaminen puolella vuodella nykyiseen nähden on kannatettava. Yhden vuoden siirtymäaika ennen päätöksen voimaantuloa edesauttaa hyvinvointialuetta valmistautumaan muutokseen. Päätöksenteon aikataulu sopii myös vaalivuoteen, koska aikaistaminen mahdollistaa ottamaan huomioon ne lisätehtävät, joita aluemuutos tuo vaalilain tehtävien lisäksi vaalien järjestämiseen. Hyvil esitti lausunnossa huolensa 17 §:n mukaisen jaon toteuttamisesta siinä tilanteessa, jossa sopimusta jaosta ei ole muodostunut. Esimerkiksi hyvinvointialueen pitkäaikaiset lainat eivät tyypillisesti ole sidoksissa tiettyyn kiinteistöön, vaan pitkäaikaisen vieraanpääoman rahoitustarpeita hoidetaan kokonaisuutena investointiohjelman toteuttamiseksi. Näissä tilanteissa on merkittävä riski sille, ettei omaisuutta vastaavaa velkaosuutta pystytä kohdentamaan jakotilanteessa riidattomasti. Myös velkojen aseman turvaaminen ja suostumuksen saaminen voi muodostua haasteelliseksi esitetyssä muodossa ja toimeenpanon aikataulussa. Edelleen 19 §:ää ehdotetaan muutettavaksi koskemaan taloudellisen selvityksen toimittamista kunnan siirtämisen yhteydessä. Muutos on esitetyssä muodossa lähinnä tekninen. Hyvil kuitenkin katsoo, että myös pykälän sisältö tulisi arvioida uudelleen. Hyvil kiinnittää lainsäätäjän huomiota siihen, että kyseisessä muutostilanteessa palvelujen järjestämisen ja jatkuvuuden turvaamiseksi tulisi arvioida myös tarvetta säätää tarkemmin palvelua tuottavan henkilöstön tai palvelujen järjestämistä koskevien sopimusten siirtymisestä sekä omaisuusjärjestelyistä. Lausunnon mukaan pykälä nyky muodossaan voi johtaa myös epätarkoituksenmukaisiin omaisuusjärjestelyihin tai kiinteän omaisuuden omistuksiin maantieteellisesti alueilla, joilla hyvinvointialue ei ole järjestämistä vastuussa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista tai pelastustoiminnasta. Nykymuoto voi muodostaa myös epävarmuuden osto-palvelusopimusten siirrettävyydestä.

Suomen keskusta *rp:n* lausunnon mukaan lakien eriyttäminen on perusteltu. Lausunnossa kiinnitetään erilaisia huomioita hyvinvointialuejaon muutoksiin. Lausunnossa pidettiin hyvinvointialuejakoa koskevan lakiluonnoksen lakitekstiä ja vaikutusarvioita osin puutteellisina. Siinä luodaan virheellisesti käsitystä, että hyvinvointialuejaon muuttaminen olisi tekninen asia, vaikka todellisuudessa vastaanottava hyvinvointialue joutuisi miltei takaisin lähtöruutuun yhdistämään hallintoaan ja uudistamaan palvelujärjestelmäänsä huomattavastikin suuremmalla alueella. Lausunnon mukaan hyvinvointialueiden yhdistäminen on oltava vasta viimesijaisiin keino pyrkimyksissä turvata hyvinvointialueiden talous ja asukkaiden tarvitsemat sote- ja pelastustoimen palvelut. Lisäksi lausunnossa käsitellään muun muassa muutosprosessia, muutuskustannuksia ja rahoitusta. Lausunnon mukaan lakiluonnoksen toinen vakava puute liittyy hyvinvointialueen jakotilanteeseen useammalle hyvinvointialueelle ja siinä tapahtuvaan omaisuuden jakoon, joka on kirjoitettu liian väljäksi. Lakiluonnoksen mukaan muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden tulisi sopia omaisuuden, sopimusten ja velkojen siirtymisestä. Jos sopimukseen ei päästä, ratkaistaisiin tilanne omaisuuden sijaintipaikan perusteella. Tämä antaa lausunnon mukaan mahdollisuuden osioimiseen ja asettaa hyvinvointialueet eriarvoiseen asemaan. Lausunnon mukaan kolmantena puutteena pidetään uuden hyvinvointialueen rahoitusta. Kuten kuntaliitoksissa on säädetty, ei hyvinvointialueen rahoitus saisi heikentyä yhdistymisen seurauksena verrattuna siihen, että ne jatkaisivat itsenäisinä. Lausunnossa pidetään tärkeänä, että hyvinvointialueet muodostuvat lähtökohtaisesti muiden hallinnollisten rakenteiden mukaisesti maakuntajaon perusteella. Lausunnon mukaan hyvinvointialuejaon muutokset eivät saa heikentää maakunnan sisäistä yhtenäisyyttä, elinvoimaa eivätkä alueiden kehittämisen edellytyksiä. Lausunnon mukaan hyvinvointialueella on jo itsessään iso vaikutus maakunnan elinvoimaan ja väestöön. Lausunnossa pidettiin tärkeänä, että aluejaon valmistelun yhteydessä tehtävän taloudellisen selvityksen tulee sisältää arviot mahdollisista vaikutuksista myös kuntien talouteen.

2. Ehdotettu maakuntajakolaki (2 lakiehdotus)

Ministeriöt

Työ- ja elinkeinoministeriö kannatti hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamista siten, että maakuntajako irrotetaan hyvinvointialuejakoa koskevasta laista ja sen määräytymisen perusteista säädetään erikseen. Nykyinen lainsäädäntö sitoo käytännössä maakuntajaon hyvinvointialuejakoon, mikä jättää huomioimatta maakuntajaon muut käyttötarkoitukset ja perusteet ja mahdolliset hyvinvointialuejaon muutoksista poikkeavat muutostarpeet. Käytännössä esimerkiksi yksittäisen kunnan siirtyminen maakunnasta toiseen on voimassa olevan lain perusteella hyvin hankalaa. Nykyisessä laissa ei säädetä myöskään erikseen maakuntajaon muuttamista koskevasta päätöksenteosta tai muuttamisen vireilletulosta. Lausunnon mukaan hyvinvointialuejaolla ja maakuntajaolla on hyvin erilaiset merkitykset ja tavoitteet. Maakuntajako on lakisääteinen maantieteellinen lähtökohta sekä aluekehittämiselle että alueidenkäytölle, jotka molemmat edellyttävät pitkäjänteistä suunnittelua ja kehittämistyötä. Lisäksi maakuntajako toimii perustana useiden viranomaisten ja toimintojen aluejaon yksikkönä. Muutoksen myötä hyvinvointialueiden palvelujen toiminnalliset vaatimukset eivät vaikuttaisi jatkossa esimerkiksi elinvoimakusten toimialueiden määräytymiseen. Lausunnon mukaan Suomen maakuntajako vastaa EU:n tilastollisen alueluokituksen NUTS 3 -aluejakoa. Tilastollista aluejakoa on hyödynnetty muun muassa EU:n alue- ja rakennepolitiikan määrärahojen alueellisessa kohdentamisessa. Maakuntajaon perusteena tulee olla toiminnallisuus ja tarkoituksenmukaisuus eli käytännössä muun muassa työssäkäynnin ja asioinnin suuntautuminen sekä julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyön suuntautuminen. Näitä perusteita on avattu hyvin 2 §:n perusteluissa. Maakuntajakolain 5 §:n 2 momentin mukaan esityksen maakuntajaon muuttamisesta voivat tehdä maakunnan alueella oleva kunta, maakunnan liitto, alueiden käytöstä vastaava ministeriö tai alueiden kehittämisestä vastaava ministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että em. tehtävistä vastaavat ministeriöt mainitaan pykälässä tahoina, jotka voivat perustellusta syystä tehdä esityksen maakuntajaon muuttamisesta. Maakuntajakolain 6 §:n mukaan maakuntajaon muuttamisesta on pyydettävä niiden ministeriöiden lausunto, joiden toimialalla muutos vaikuttaa sekä kuultava niitä maakunnan liittoja ja kuntia, joita muutos koskee sekä asianomaisia hyvinvointialueita ja valtion viranomaisia. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että selkeyden vuoksi pykälässä olisi hyvä mainita nämä ministeriöt tai edellisen pykälän tapaan viitata ainakin alueiden käytöstä ja alueiden kehittämisestä vastaaviin ministeriöihin.

Kunnat

Kuntien lausunnoissa esitystä kannatettiin.

Kuusamon kaupungin lausunnon mukaan on hyvä, että eri toimijoilla on mahdollisuus panna vireille maakuntajaon muutos, mikä lisää kuntien vaikutusmahdollisuuksia maakuntajaon kehittämiseen. Maakuntajaon pysyvyys on tärkeä osa aluehallinnon ja aluekehittämisen vakautta. Se muodostaa perustan muun muassa EU:n tilastolliselle aluejaolle (NUTS-luokitus), jolla on suora vaikutus rakennerahastojen kohdentamiseen. Tästä syystä maakuntajaon vakaus ja sen kytkentä aluekehittämisen rakenteisiin ovat olennaisia myös kansainvälisen vaikuttamisen näkökulmasta. Samanaikaisesti on kuitenkin tärkeää tunnistaa, että pysyvä maakuntajako voi rajoittaa mahdollisuuksia reagoida nopeasti muuttuviin alueellisiin tarpeisiin. Väestörakenteen muutokset, työmarkkinoiden kehitys ja elinkeinoelämän rakennemuutokset edellyttävät aluehallinnolta joustavuutta ja kykyä mukautua uusiin tilanteisiin. Kuusamon kaupungin näkökulmasta on keskeistä, että maakuntajaon perusteet huomioivat riittävästi alueiden kehittämisen ja suunnittelun tarpeet. Erityisesti työssäkäyntialueet, elinkeinoelämän verkostot ja toiminnalliset yhteydet tulisi ottaa huomioon nykyistä vahvemmin. Tämä tukisi alueiden elinvoimaisuutta ja mahdollistaisi tehokkaamman resurssien kohdentamisen. Kuusamon kaupunki suhtautui myönteisesti maakuntajakolain uudistamiseen, mutta korostaa alueellisen kuulemisen, vaikutusten arvioinnin ja paikallisen näkökulman huomioimisen merkitystä. Kaupunki pitää tärkeänä, että nykyinen maakuntajako säilyy, ellei muutokselle ole selkeitä ja perusteltuja syitä. *Sotkamon kunnan* lausunnon mukaan aluekehityksen kannalta hyvinvointialue, maakunta sekä sen yritystoiminta muodostavat kokonaisuuden elinvoiman kehittämiseksi, jossa nämä tukevat toisiaan. Kainuussa on vahva ja hyvin toimiva maakunnallinen hallinto, joka on ollut perustana myös hyvinvointialueen organisoitumisessa. Lakimuutosten tulisi esitettyä muutosta paremmin mahdollistaa myönteinen kehitys jatkossakin. *Sotkamon kunnan* näkemyksen mukaan on keskeistä, että kunnalla ja maakunnan liitolla on mahdollisuus tehdä esitys maakuntajaon muuttamisesta. Tämä vahvistaa kuntien ja maakunnan liittojen mahdollisuuksia maakuntajaon kehittämiseen.

Kokkolan kaupungin lausunnon mukaan maakuntajakolain säätäminen omana lakina on erinomainen muutos. Maakunnat muodostuvat itsenäisistä kunnista. Muutokset hyvinvointialueissa ei näin ollen voi automaattisesti vaikuttaa siihen että, miten kunnat ja maakunnat ovat organisoituneet. Perusteet maakuntajakolakiin voivat olla eri kuin muutokset hyvinvointialueisiin ja tämä puoltaa vahvasti, että asiat käsitellään erillään. Maakuntajakoon perustuvat hallinnon rakenteet, kuten aluekehittäminen, maakuntakaavoitus, EU:n rakennerahastojen hallinnointi ja valtionhallinnon palvelut, edellyttävät pitkäjänteistä ja vakaata aluejakoa. Maakuntajaon palauttaminen yleiseksi hallinnolliseksi jakoperusteeksi ilman automaattista kytkentää hyvinvointialueiden muutospäätöksiin vahvistaa johdonmukaista aluekehittämistä. Kokkolan kaupunki pitää erittäin tärkeänä, että mahdolliset maakuntajaon muutokset tehdään toiminnallisista ja alueellisista perusteista. Kun muutos edellyttää laajaa kuulemistä, vaikutusarviointia ja valtioneuvoston päätöksentekoa, voidaan samalla varmistaa alueellinen osallisuus ja huolellinen harkinta. *Hankasalmen kunnan* lausunnon mukaan maakuntajakolain säätäminen omana lakina on perusteltu. Maakunnilla on omat keskeiset tehtävänsä, kuten aluekehittäminen, maakuntakaavoitus tai EU:n rakennerahastojen hallinnointi. Hyvinvointialueiden mahdolliset yhdistämiset eivät saa vaikuttaa aluekehittämiseen ja sen pitkäjänteisyyteen ja johdonmukaisuuteen. *Rauman kaupunki* yhtyy Satakuntaliiton lausunnossaan 12.8.2025 esittämään käsitykseen, ja pitää Satakuntaliiton tavoitettua hyvinvointialuejaon eriyttämistä maakuntajaosta hyvänä ja perusteltuna. *Jämsän kaupunki* kannatti uuden maakuntajakolain säätämistä ja sen tavoitetta määritellä maakuntajako itsenäisesti ja pysyvänä hallinnollisena perustana valtion aluehallinnon, vaalipiirien, oikeuslaitoksen ja aluekehityksen käyttöön. Lausunnossa pidetään myönteisenä sitä, että jatkossa maakuntajako voidaan arvioida erillään sektorikohtaisista muutostarpeista, kuten hyvinvointialueiden uudelleenorganisoinneista. Lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että uudessa sääntelyssä voi olla jatkossa vaikeampaa yksittäiselle kunnalle hakea maakunnan vaihtoa, vaikka tähän olisi paikallisesti perusteltu ja toiminnallisia tai aluekehitykseen liittyviä syitä. Maakuntajaon muuttamisen kriteerit ja prosessi eriytetään jatkossa selvästi omaksi kokonaisuudekseen, mikä lisää päätöksenteon ennustettavuutta, mutta voi myös nostaa muutoksen kynnyksen. Lausunnon mukaan tämä on otettava huomioon erityisesti niissä tapauksissa, joissa alueen identiteetti, yhteistyösuhteet tai palvelurakenteet kohdistuvat toiseen maakuntaan kuin nykyinen hallinnollinen sijoittuminen. Olisi hyvä varmistaa, että muutoksen mahdollisuus säilyy jatkossakin, jos sille on vahvat paikalliset ja strategiset perusteet.

Jyväskylän kaupungin sekä *Kouvolan kaupungin* lausunnoissa todettiin, että maakuntajakoon perustuvat hallinnon rakenteet, kuten aluekehittäminen, maakuntakaavoitus, EU:n rakennerahastojen hallinnointi ja valtionhallinnon palvelut, edellyttävät ennakoitavaa aluejakoa, joten maakuntajakolain eriyttäminen omaksi laikseen on kannatettavaa. Mahdolliset muutoksen maakuntajakoon tulee tehdä toiminnallisista ja alueellisista perusteista, vaikutusarvioinnit ja osallisuus huomioiden. Aluehallinnon tulee kuitenkin tarvittaessa kyetä toiminnalliseen joustavuuteen esimerkiksi elinkeinoelämän rakenteen, työssäkäyntialueiden sekä väestörakenteen muutosten niin edellyttäessä.

Mustasaaren kunnan mielestä 4 §:n sanamuoto ”maakuntajakoa muutettaessa on pyrittävä kielellisesti yhteensopiviin alueisiin siten, että Suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus saada palveluja omalla kielellään toteutuu yhtäläisin perusteista.” on olennainen peruste jaottelulle, ja se tulee säilyttää. Aikaisempaa maakuntajakolakia vastaava säännös, jonka mukaan jollei erityisestä syystä muuta johdu, valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden tulee perustua maakuntajakoon siten, että toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta, on syytä ottaa käyttöön. Maakuntien suhde aluekehittämisen viranomaisena muihin viranomaisiin tulee säilyttää ennallaan. *Kruunupyyn kunnan* lausunnon mukaan on myönteistä, että maakuntajako on kuvattu erillisessä laissa. On tärkeää tuoda esiin, että maakuntajakoa muutettaessa tulee turvata Suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus saada palveluja omalla kielellään yhtäläisin perusteista. Ehdotettu maakuntajakolaki olisi selkeä ja ymmärrettävä.

Maakunnan liitot

Maakuntien liitojen lausunnossa esitystä kannatettiin.

Pohjois-Pohjanmaan liiton sekä *Etelä-Pohjanmaan liiton* lausuntojen mukaan esityksen keskeinen muutos on maakuntajaon irrottaminen hyvinvointialuejaosta ja sen säätäminen uudessa maakuntajakolaissa. Nykyisen

hyvinvointialue- ja maakuntajakolain mukaan hyvinvointialueen muuttaminen vaikuttaa automaattisesti maakuntajakoon, mutta ehdotetussa maakuntajakolaissa maakuntajako määritellään itsenäisesti toiminnallisten, taloudellisten ja alueiden suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisten perusteiden mukaan. Tämä muutos vahvistaa maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona, mikä on perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta.

Pohjois-Pohjanmaan liiton lausunnon mukaan esitys määrittelee maakuntajaon muuttamisen edellytykset ja prosessin selkeästi. Maakuntajaon muutoksen voi panna vireille valtiovarainministeriö, kunnat, maakunnan liitot tai muut ministeriöt, ja päätöksenteossa on kuultava laajasti asianomaisia tahoja. Tämä lisää maakunnan liittojen ja kuntien vaikutusmahdollisuuksia maakuntajaon kehittämiseen, mikä on positiivista. Esityksessä korostetaan myös kielellisten oikeuksien turvaamista, mikä tukee suomen- ja ruotsinkielisen väestön palveluiden saatavuutta. Kuitenkin maakuntajaon pysyvyyden korostaminen voi rajoittaa joustavuutta reagoida nopeasti muuttuviin alueellisiin tarpeisiin, esimerkiksi elinkeinoelämän tai väestönkehityksen muutoksiin. *Pohjois-Pohjanmaan liiton sekä Etelä-Pohjanmaan liiton* lausuntojen mukaan maakunnan liittojen kannalta on tärkeää, että maakuntajaon perusteet huomioivat riittävästi alueiden kehittämisen ja suunnittelun tarpeet, kuten työssäkäyntialueet ja elinkeinoelämän yhteydet. Maakuntajako muodostaa perustan myös EU:n NUTS-luokituksille, jolla on suora merkitys rakennerahastojen suuntaamiseen. Siksi maakuntajaon vakaus ja kytkentä aluekehittämisen rakenteisiin on myös kansainvälisen vaikuttamisen näkökulmasta olennaista.

Satakuntaliitto kannatti maakuntajakolain säätämistä omana lakinaan. Hyvinvointialueen ja maakunnan jakomuutosten perusteet ja tavoitteet ovat keskenään erilaisia. Hyvinvointialuejako määrittää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen järjestämisen alueellisesti. Maakuntajaon merkitys on taas yleisempi kuin hyvinvointialuejaon. Lausunnon mukaan esityksen perusteluissa todetaan hyvin, että maakuntajako ei toimi pohjana vain joillekin toiminnoille vaan se määrittää hyvin erilaisten yhteiskunnan toimintojen aluejakojen perusyksiköitä. Merkittävätkään muutokset jonkin yksittäisen toiminnon edellytyksissä eivät välttämättä merkitse tarvetta muuttaa maakuntajakoa. Maakuntajaon muutokset heijastuvat suureen määrään yhteiskunnan muita erilaisia toimintoja ja se tulee huomioida aina muutoksia selvitettyä. *Satakuntaliitto* kannatti maakuntajakolain luonnoksen linjauksia. Muutokset maakuntajakoon tulee aina tehdä painottaen alueellista osallistamista, laajaa kuulemistä ja kokonaisharkintaa muutoksen vaikutuksista.

Keski-Pohjanmaan liiton lausunnon mukaan maakunnan kytkeminen hyvinvointialueen rakenteeseen on hyvin ongelmallista, koska maakunnat rakenteena ovat pysyvämpiä ja muodostuvat historiallisista perusteista ja yhteisöistä toisin kuin hyvinvointialueet. Lausunnolla oleva hallituksen esitys palauttaa oikeustilan vastaamaan aikaisempaa oikeustilaa, mahdollistaen tarkoituksenmukaisten ja toiminnallisten alueellisten kokonaisuuksien muodostamisen olemassa olevan maakuntajaon pohjalta. Hallituksen esitys toteutuessaan selkeyttää maakuntajaon ja kuntajaon perusteita ja vaikutuksia hyvinvointialuejakoon ja maakuntajakoon. Lausunnossa pidetään lakiehdotuksen keskeisenä perusajatuksena olevaa Suomen perustuslain 122 §:n maakuntajaon vaikuttavuutta valtion aluehallintojaon perustana äärimmäisen tärkeänä. Lausunnossa pidettiin lakiehdotuksessa tunnistettua maakuntajaon keskeistä roolia aluekehittämisen, aluesuunnittelun ja hallinnon järjestämisen perusaluejakona erittäin kannatettavana ja perusteltuna. Lausunnossa pidettiin myönteisenä, että esitys uudeksi maakuntajaoksi poistaa nykyisessä hyvinvointialue- ja maakuntajakolain 1 §:n 3. momentissa säädetyn kytköksen muuttamalla maakuntajakoa hyvinvointialueen muuttamisen, hyvinvointialueiden yhdistymisen ja hyvinvointialueen jakamisen muutosta vastaavaksi. Muutos on kannatettava ja luo pysyvyyttä alueellisen hallinnon kehittämiseen ja toimintaan. Lausunnossa pidettiin erityisen arvokkaana sitä, että lakiesitys toteutuessaan selkeyttää nykyistä hyvinvointi- ja maakuntajakolain aikaansaamaa epäselvää oikeustilaa tilanteissa, jossa hyvinvointialueen toiminnasta aiheutuisi maakuntajakoa koskeva muutos hyvinvointi- ja maakuntajakolain 1 §:n 2. momentin säännöksen seurauksena. Lausunnon mukaan maakuntajaon muuttamisen edellytyksillä ja prosesseilla voi olla vaikutuksia kuntien alueelliseen asemaan ja yhteistyöhön sekä yhteisiin hankkeisiin etenkin tilanteissa, joissa maakuntajaon muuttaminen muuttaa kunnan asemaa maakunnassa. Lausunnossa arvioitiin, että maakuntajaon selkeyttäminen, edellytykset ja prosessit voivat jatkossa helpottaa alueellista yhteistyötä ja resurssien jakamista maakunnissa ja maakuntien kesken, millä voi olla myönteiset vaikutukset kansalaisten palveluiden saatavuuteen ja laatuun.

Etelä-Karjalan liitto totesi lausunnossaan, että ehdotetulla sääntelyllä palattaisiin suurelta osin ennen hyvinvointialueiden perustamista vallinneeseen lainsäädäntöön. Maakuntajako toimisi jälleen hallinnon järjestämisen, alueiden kehittämisen ja alueiden suunnittelun perusaluejakona. Maakunnan alueen määrittämisen keskeisten kriteerien (asiointi- ja palveluyhteydet, työssäkäyntiliikenne, kuntien yhteistoiminta, elinkeinoelämän yhteydet, yhdistystoiminta-alueet sekä kulttuuri- ja historialliset perinteet) pohjalta muodostuisi mahdollisimman yhtenäinen alue, jonka asukkailla on yhteinen kulttuuri- ja intressiympäristö. Lausunnossa nähtiin paluun aiemman kaltaiseen sääntelyyn parannuksena vallitsevaan oikeustilaan ja se turvaa paremmin myös perustuslain 122 §:ssä säädettyä pyrkimystä yhteensopivista aluejaotuksista.

Etelä-Savon maakuntaliiton lausunnon mukaan maakuntajakolain säätäminen omana lakina on tarpeellinen muutos. Maakunnan liittojen nykyinen toiminta-alue on tarkoituksenmukainen ja sen toimintaa rahoittavat toiminta-alueen kunnat. Toiminta-alueen muuttamiseksi ei ole mitään perusteita. Maakunnan liitot huolehtivat niille säädetystä tehtävistä tehokkaasti ja läheisyysperiaatteen mukaisesti. Maakuntajakoon perustuvat hallinnon rakenteet, kuten aluekehittäminen, maakuntakaavoitus, EU:n rakennerahastojen hallinnointi ja valtionhallinnon palvelut, edellyttävät pitkäjänteistä ja vakaata aluejakoa. Maakuntajaon palauttaminen yleiseksi hallinnolliseksi jakoperusteeksi ilman automaattista kytkentää hyvinvointialueiden muutospäätöksiin vahvistaa johdonmukaista aluekehittämistä. Lausunnossa pidettiin erittäin tärkeänä, että mahdolliset maakuntajaon muutokset tehdään toiminnallisin ja alueellisin perustein. Kun muutos edellyttää laajaa kuulemistä, vaikutusarviointia ja valtioneuvoston päätöksentekoa, voidaan samalla varmistaa alueellinen osallisuus ja huolellinen harkinta.

Pohjanmaan liitto lausunnossaan yhtyy esitykseen viitaten sen tarkoituksenmukaisuuteen. Hyvinvointialueiden ja maakuntien lakisääteiset tehtävät on eriytetty, eikä näitä aluejakoja tulisi kytkeä toisiinsa ilman erityistä syytä. Lausunnon mukaan 5 §:n muotoilun osalta tulee tarkistaa, että se vastaa perustuslain 122 §:ää, jonka mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Lakiin tulisi sisällyttää aikaisemman aluejakolain mukainen säädös, että jollei erityisistä syistä muuta johdu, valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden tulee perustua maakuntajakoon niin, että viranomaisen toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta. Valtioneuvosto säätää tarvittaessa tarkemmin valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden yhtenäistämisestä. Tämä perustellaan sillä, että aluekehitysviranomaisina maakuntien suhde muihin viranomaisiin säilyisi näin muuttumattomana.

Pohjois-Savon liiton lausunnon mukaan maakuntajakolain säätäminen omana lakinaan on kannatettava muutos. Maakuntajakoon perustuvat hallinnon rakenteet, kuten aluekehittäminen, maakuntakaavoitus, EU:n rakennerahastojen hallinnointi ja valtionhallinnon palvelut, edellyttävät pitkäjänteistä ja vakaata aluejakoa. Maakuntajaon palauttaminen yleiseksi hallinnolliseksi jakoperusteeksi ilman automaattista kytkentää hyvinvointialueiden muutospäätöksiin vahvistaa johdonmukaista aluekehittämistä. Pohjois-Savon liitto pitää tärkeänä, että mahdolliset maakuntajaon muutokset tehdään toiminnallisin ja alueellisin perustein. Kun muutos edellyttää laajaa kuulemistä, vaikutusarviointia ja valtioneuvoston päätöksentekoa, voidaan samalla varmistaa alueellinen osallisuus ja huolellinen harkinta. Yhtenäinen ja vakaa maakuntajako tukee myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan toteuttamista ja rahoituksen vastuullista hallinnointia kansallisella tasolla. Maakuntajako muodostaa perustan myös EU:n NUTS-luokituksille. Maakuntajaon kytkentä aluekehittämisen rakenteisiin on myös kansainvälisen vaikuttamisen näkökulmasta tärkeää.

Hämeen liiton lausunnon mukaan maakuntajakoa aluejakonsa perusyksikkönsä käyttäviä toimintoja ja viranomaisia on runsaasti ja siksi on tärkeä huomioida, että maakuntajaon pysyvyys on tärkeä arvo. Samoin se on olennaista käytännössä perustuslain 122 § näkökulmasta. Julkisen hallinnon alueorganisaatioiden samanrajaisuus on kannatettavaa ja maakuntajako alueellisen organisoitumisen lähtökohtana on oikea. Lakiuudistus ja hyvinvointialueiden ja maakuntien eriyttäminen lainsäädännöllisesti toisistaan on perusteltua, koska voimassa olevasta hyvinvointialue- ja maakuntajakolaista puuttuvat maakuntajakoa koskevat omat perusteet ja maakuntajakoa koskevat käytännössä hyvinvointialuejaon perusteet. Hämeen maakuntahallituksen kanta on, että uuteen lakiin maakuntajaosta on sisällytettävä kuntalain 4 §:ää vastaava kirjaus maakunnan nimestä päättämisestä seuraavasti: "Maakunnan nimen muuttamisesta päättää maakuntavaltuusto. Ennen päätöksen tekemistä asiasta on hankittava Kotimaisten kielten keskuksen lausunto. Nimen muuttamisesta on ilmoitettava valtiovarainministeriölle."

Uudenmaan liiton lausunnossa pidetään maakunnan määrittämisessä esitettyjä kriteereitä perusteltuina. Maakuntajako on tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilainen kuin hyvinvointialuejako ja siihen ei enää sovellettaisi hyvinvointialuetta koskevia kriteerejä. Uudenmaan liitto pitää kielellisten oikeuksien turvaamista hyvin tärkeänä. Maakunnan liiton näkökulmasta työ- ja elinkeinoministeriön tai ympäristöministeriön aloiteoikeudet maakuntajaon muuttamisen vireillepanosta ovat ymmärrettäviä, sillä mainittujen ministeriöiden hallinnonaloilla on liittymäpinta maakunnan liittojen toimialaan alueiden kehittämisen ja aluesuunnittelun näkökulmasta. Kuntien osalta Uudenmaan liitto painottaa niiden omaa näkemystä siitä, mihin maakuntaan ne katsovat olevan vahvimmat siteet. Lausunnossa pidetään erittäin tärkeänä, että valtionvarainministeriön on esityksen mukaan otettava huomioon Euroopan unionissa noudattavat aluejaot maakuntajaon muuttamista selvittäessään, sillä liitoilla on merkittäviä tehtäviä unionin ohjelmien rahoittajaviranomaisina, joihin maakuntajako vaikuttaa. Esimerkiksi välittävän toimielimen tehtävät on Hämeen, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen maakuntien liittojen osalta koottu Uudenmaan liittoon. Lausunnossa todetaan, että voimassa olevan lain mukaan valtioneuvoston päätökseen hyvinvointialueen ja maakuntajaon muuttamisesta saa hakea muutosta valittamalla muutoksen kohteena oleva hyvinvointialue ja sen jäsen, mikä maakuntajaon osalta voisi johtaa suorastaan absurdiin tilanteeseen ja soveltumattomaan maakuntajaon muutokseen, jos maakunta on sidottu hyvinvointialueen rajoihin. Esitetyssä maakuntajakolaissa hyvinvointialueen valitusoikeus poistetaan. Valitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen on maakunnan liitolla ja kunnalla sekä kunnan jäsenellä. Lisäksi asia on käsiteltävä kiireellisesti. Uudenmaan liitto kannattaa esitettyjä muutoksia.

Kymenlaakson liiton näkemys on, että maakuntajaosta ja hyvinvointialuejaosta on hyvä säätää erikseen. Kynnys maakuntajaon muuttamisesta tulee olla korkea, sillä maakunnat ovat vakiinnuttaneet asemansa toiminnallisina alueina ja toimivat myös valtion aluejaon ja tilastoaluejakojen pohjana. Maakuntajakolain säätäminen omana lakina on tarpeellinen muutos. Maakunnan liittojen nykyinen toiminta-alue on tarkoituksenmukainen ja sen toimintaa rahoittavat toiminta-alueen kunnat. Toiminta-alueen muuttamiseksi ei ole mitään perusteita. Maakunnan liitot huolehtivat niille säädetyistä tehtävistä tehokkaasti ja läheisyysperiaatteen mukaisesti. Maakuntajakoon perustuvat hallinnon rakenteet, kuten aluekehittäminen, maakuntakaavoitus, EU:n rakennerahastojen hallinnointi ja valtionhallinnon palvelut, edellyttävät pitkäjänteistä ja vakaata aluejakoa. Maakuntajaon palauttaminen yleiseksi hallinnolliseksi jakoperusteeksi ilman automaattista kytkentää hyvinvointialueiden muutospäätöksiin vahvistaa johdonmukaista aluekehittämistä.

Lapin liiton lausunnon mukaan maakunnan liittojen kannalta on tärkeää, että maakuntajaon perusteet huomioivat riittävästi alueiden kehittämisen ja suunnittelun tarpeet, kuten työssäkäyntialueet ja elinkeinoelämän yhteydet. Maakuntajako muodostaa perustan myös EU:n NUTS-luokituksille, jolla on suora merkitys rakennerahastojen suuntaamiseen. Siksi maakuntajaon vakaus ja kytkentä aluekehittämisen rakenteisiin on myös kansainvälisen vaikuttamisen näkökulmasta olennaista.

Hyvinvointialueet

Hyvinvointialueiden lausunnoissa esitystä pääosin kannatettiin.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen lausunnossa pidettiin lähtökohtaisesti perusteltuna, että maakuntajako määrittellään hallinnon, aluekehityksen ja alueiden käytön suunnittelun perusjaoksi. Maakuntajaon perusteiden määrittely toiminnallisuuden, taloudellisuuden ja suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena vastaa aiempaa vakiintunutta käytäntöä. Esityksessä säädetään maakuntajaon muuttamisen edellytyksistä, vireillepanosta ja valmistelusta. Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että muutokset perustuvat selkeisiin kriteereihin ja että valmistelussa kuullaan asianomaisia tahoja, mukaan lukien hyvinvointialueet. Valtiovarainministeriön rooli valmistelussa on selkeä, ja velvollisuus arvioida vaikutuksia valtion viranomaisten toimialueisiin ja EU:n aluejakoihin tukee muutosten hallittua toteuttamista. Päätöksenteon aikataulut ja julkaiseminen säädöskokoelmassa ovat asianmukaisia. Vaikka esitys ei suoraan muuta hyvinvointialueiden tehtäviä tai rahoitusta, maakuntajaon muutoksilla voi olla välillisiä vaikutuksia esimerkiksi aluekehityksen, kaavoituksen ja viranomaisyhteistyön kautta. Lausunnon mukaan muutosten vaikutukset tulee arvioida kokonaisvaltaisesti ja hyvinvointialueilla tulee olla mahdollisuus osallistua valmisteluun silloin, kun muutoksilla on vaikutuksia palvelujen järjestämiseen tai alueelliseen yhteistyöhön. Lausunnossa esitetään kehittämistarpeita jatkovalmisteluun. Maakuntajaon muutosten vaikutusten arviointiin tulisi sisällyttää myös hyvinvointialueiden näkökulma, erityisesti palvelujen järjestämisen ja alueellisen yhteistyön osalta. Maakuntajaon muutosten

yhteydessä tulisi varmistaa, että viranomaisten toimialueet säilyvät johdonmukaisina ja hallinnollisesti tarkoituksenmukaisina.

Lapin hyvinvointialue viittasi 1 lakiehdotusta koskevassa kohdassa lausumaansa. *Kymenlaakson hyvinvointialue* kannatti maakuntajakolain säätämistä omana lakinaan. Maakuntajako toimii laajempien hallinnollisten ja aluekehityksellisten tavoitteiden perustana, eikä sen tulisi automaattisesti muuttua hyvinvointialuejaon muutosten seurauksena. Maakuntajaon pysyvyys tukee aluekehittämistä, kaavoitusta ja EU:n rakennerahastojen hallinnointia. Kymenlaakson hyvinvointialue piti tärkeänä, että maakuntajaon muutokset tehdään toiminnallisista ja alueellisin perustein, ja että alueellinen osallisuus ja huolellinen harkinta varmistetaan. *Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue* totesi, että esitys on tarkoituksenmukainen.

Kainuun hyvinvointialueen lausunnon mukaan Kainuussa on vahva ja hyvin toimiva maakunnallinen hallinto, joka on ollut perustana myös hyvinvointialueen organisoitumisessa. Hyvinvointialueiden ja maakuntien sekä kuntasektorin tehtävät ja talouden puitteet poikkeavat toisistaan, joka on selkeä peruste näiden itsenäisille rakenteille. Aluekehityksen kannalta hyvinvointialue, maakunta sekä sen yritystoiminta muodostavat kokonaisuuden elinvoiman kehittämiseksi, jossa nämä tukevat toisiaan. Tähän esitetyt lakimuutokset eivät todennäköisesti toisi myönteistä kehitystä. Hallituksen esitysten keskeinen ajatus on, että hyvinvointialuejaosta ja maakuntajaosta säädettäisiin omilla laeillaan. Kainuun hyvinvointialue ei kannata nykyisen lainsäädännön muuttamista edellä mainituin perustein

Muut lausunnonantajat

Suomen Kuntaliitto ry piti erillisen maakuntajakolain säätämistä tarpeellisuutta uudistuksena. Maakunnan liitot ovat kuntayhtymiä ja niiden toimialueen määräytyminen perustuu erilaisiin kriteereihin kuin hyvinvointialueiden. Hyvinvointialuejaon perusteet liittyvät ensisijaisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen järjestämiseen, mutta maakuntajaolla on laajempaa merkitystä alueen kuntien ja kuntalaisten yhteisen kulttuuri-identiteetin ja intressiympäristön kannalta. Maakuntajaon keskeiset kriteerit ovat siksi laajalaisemmat ja pitävät sisällään asiointi- ja palveluyhteydet, työssäkäynnin, kuntien yhteistoiminnan, elinkeinoelämän yhteydet, yhteistoiminta-alueet sekä kulttuurin ja historialliset perinteet. Tämä muutos vahvistaa maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona, mikä on perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta. Lausunnon mukaan lain 5 §:ssä säädetään maakuntajaon muuttamisen vireillepanosta. Säädos laajentaa mahdollisten vireille panijoiden joukkoa verrattuna voimassa olevaan hyvinvointialue- ja maakuntajakolakiin ja on kokonaan uusi verrattuna vuoden 1997 maakuntajakolakiin. Kuntaliiton näkemyksen mukaan on keskeistä, että kunnalla ja maakunnan liitolla on mahdollisuus tehdä esitys maakuntajaon muuttamisesta. Tämä vahvistaa kuntien ja maakunnan liittojen mahdollisuuksia maakuntajaon kehittämiseen. Valtiovarainministeriölle tämä oikeus kuuluu luontevasti valtioneuvoston asiaa koskevan päätöksen valmistelijana. Sen sijaan Kuntaliitto näkee, että muiden ministeriöiden osalta esitys tulisi välittyä VM:n kautta. Kuntaliitossa ei siten nähdä tarvetta laajentaa vireillepano-oikeutta alueiden käytöstä vastaavalle ministeriölle tai alueiden kehittämisestä vastaavalle ministeriölle.

Poliisihallitus totesi lausunnossaan kannattavansa esitystä siitä, että poliisilaitosten toimialueiden määräytyminen perustuu maakuntajakoon, koska poliisilaitokset järjestäytyneet maakuntajakoa mukaillen, ja tämä jo yli 10 vuotta toiminnassa ollut jako on poliisin ylijohdona toimivan Poliisihallituksen näkemyksen mukaan toimiva ratkaisu. Hyvinvointialueiden palvelujen toiminnalliset vaatimukset eivät saakaan vaikuttaa toisen viranomaisen alueelliseen järjestäytymiseen. Lausunnon mukaan poliisin toimialuejako on maantieteellisesti erilainen kuin poliisin kaikkien lähiempien valtion, alueellisten ja kunnallisten viranomaisten (Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos, pelastuslaitokset, Syyttäjälaitos, Ulosottolaitos, Tuomioistuinlaitos ja sosiaalitoimi) toimialuejako. Tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta viranomaisyhteistyön sujuvuuteen.

Suomen keskusta rp:n lausunnossa pidettiin tärkeänä, että mahdolliset muutokset toteutetaan kuntien näkemykset huomioiden ja alueelliset erityispiirteet, kuten esimerkiksi pitkät etäisyydet, liikenneyhteydet, työssäkäynti- ja asiointialue sekä haja-asutus tunnistaen. Mahdolliset muutokset maakuntajakoon tulee aina tehdä painottaen alueellista osallistamista, laajaa kuulemistä sekä kokonaisharkintaa muutoksen vaikutuksista. Lausunnon mukaan maakuntajaolla on merkitystä myös kansainvälisen vaikuttamisen ja edunvalvonnan

näkökulmista. Maakuntajako on perusta muun muassa EU:n tilastolliselle aluejaolle (NUTS-luokitus). Maakuntajaolla on tätä kautta suora vaikutus rakennerahastojen kohdentamiseen. Mahdolliset muutokset maakuntajakoon eivät saa heikentää Suomen asemaa kansainvälisesti.

3. Ehdotetut muutokset hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään

Hyvinvointialueet

Lausuntopalaute osin jakaantui.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue kannatti ehdotettuja muutoksia. *Kymenlaakson hyvinvointialue* kannatti esitettyjä muutoksia. Lausunnon mukaan ne selkeyttävät valtuustoryhmien tukemisen ja luottamushenkilöiden palkkioiden periaatteita sekä lisäävät läpinäkyvyyttä ja yhdenmukaisuutta hyvinvointialueiden välillä.

Esityksessä ehdotetut muutokset 27 §:ään

Etelä-Savon hyvinvointialueen lausunnon mukaan valtuustoryhmissä kokoontuminen on tarpeen poliittisen valmistelun kannalta ja aluevaltuutetut voivat saada tietoja hyvinvointialueen toimitelmissä käsitellyistä ja käsitteeseen tulevista asioista etukäteen. Tämä on omiaan lisäämään myös asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia hyvinvointialueen päätöksenteossa. Lausunnossa pidettiin tarkoituksenmukaisena, että tuen käyttökohteet jäisivät jatkossakin paikalliseen harkintaan. Aluevaltuustoryhmiä voitaisiin tukea esimerkiksi antamalla ryhmän käyttöön tiloja, sihteeriapua, tietoyhteyksiä ja laitteita sekä avustamalla luottamushenkilöiden koulutusta tai sellaisten tilaisuuksien järjestämistä, jotka liittyvät hyvinvointialueen päätöksentekoon liittyvien asioiden käsitteeseen. Erityisen tärkeää on, että hyvinvointialueen asukkaiden kuuleminen ja keskustelutilaisuudet hyvinvointialueen päätöksentekoon liittyvistä asioista olisivat jatkossakin mahdollisia. Raportoinnin läpinäkyvyyden parantaminen on perusteltu ja kannatettava muutos.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen lausunnossa ei kannatettu muutosta hyvinvointialuelain 27 §:ään siltä osin kuin se koskee toimintatuen kohdentamista. Hyvinvointialueiden toimintavapautta toimintatuen kohdentamisessa ei tule kaventaa muuta kuin painavista syistä. Hyvinvointialue piti tärkeänä, että valtuustoryhmät voivat jatkossakin käyttää tukea toimenpiteisiin, joilla valtuustoryhmät edistävät hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kannatti 27 § 2 momenttiin esitettyä raportointia koskevaa muutosta. Hyvinvointialueen nykykäytäntönä on raportoida tuen määrät ja käyttökohteet aluevaltuustolle vuosittain, ja raportointi voi tapahtua myös osana tilinpäätöstä. Hyvinvointialuelain 87 §:n esitettyihin muutoksiin Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanta oli lausunnon mukaan neutraali, koska esitys ei kavenna kokouspalkkioiden määräytymisperusteita. Toimielinten kokousten ulkopuoliset tilaisuudet, kuten seminaarit, päiväkoulut ja koulutukset ovat tärkeitä päätöksentekoketjun taustoitusta- ja valmistelutilaisuuksia, jotka myötävaikuttavat tehokkaaseen ja laadukkaaseen päätöksentekoon.

Lapin hyvinvointialueen lausunnon mukaan muutosesitys tarkoittaa käytännössä sitä, ettei hyvinvointialueen asukkaiden osallistamis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämistä enää pidettäisi sellaisena valtuustoryhmien toimintana, johon hyvinvointialue voisi myöntää taloudellista tukea. Lausunnon mukaan, kun otetaan huomioon muutosesityksessä lausutut perustelut ns. ryhmärahan todellisista vaikutuksista, tuen läpinäkyvyydestä sekä mm. tuen käytön valvontaan liittyvistä haasteista, esitettyä muutosta valtuustoryhmien toiminnan tukemiseen ja luottamushenkilöiden palkkioihin on pidettävä oikeustilaa selventävänä, ja siten asiallisena.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue piti valtuustoryhmien toiminnan tukemiseen käytettyjen varojen läpinäkyvyyden ja avoimuuden sekä kohtuullisuuden periaatteita kannatettavina. Lausunnon mukaan käytännössä vaade tuen käyttökohteiden ilmoittamisesta tilinpäätöksessä valtuustoryhmittäin saattaa muodostua hallinnollisesti raskaaksi ja vaikeasti toimeenpantavaksi menettelyksi hyvinvointialueille. *Pohjanmaan hyvinvointialue* piti kannatettavana esitystä, että valtuustoryhmärahojen raportoinnin tehostamiseksi, hyvinvointialueen tilinpäätöksessä tulee ilmoittaa valtuustoryhmien tuen käyttökohde ja yksilöitävä sen käyttötarkoitus. *Kanta-Hämeen hyvinvointialue* piti perusteltuna, että tuen käyttötarkoitus

yksilöidään ja että tuen määrä ja käyttökohde ilmoitetaan tilinpäätöksessä valtuustoryhmittäin. Tämä edistää läpinäkyvyyttä ja yhdenvertaisuutta. Kääntöpuolena on hallinnollisen työn lisääntyminen. Esityksen mukainen rajausta voi kaventaa valtuustoryhmien mahdollisuuksia toimia vuorovaikutuksessa asukkaiden kanssa. Asukkaiden osallistumisen edistäminen on keskeinen osa demokratian toteutumista, ja valtuustoryhmillä voi olla tässä merkittävä rooli. Hyvinvointialue esitti harkittavaksi, voisiko osallistumista edistäviä toimenpiteitä edelleen tukea, mikäli ne liittyvät päätöksenteon valmisteluun tai tiedottamiseen.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lausunnon mukaan uudistuksessa on huomioitava, että hyvinvointialueiden luottamushenkilöillä on jatkossakin riittävät toimintaedellytykset, jotta lakiuudistuksella ei kavenneta alueellista demokratiaa. Hyvinvointialueilla on vastikään valittu uudet aluevaltuustot, joiden tehtävänä on vastata vaativasta palvelujärjestelmän ohjauksesta ja alueen asukkaiden edustamisesta. Tähän vaativaan työhön tarvitaan riittävät resurssit koko luottamushenkilörakenteelle. Lausunnon mukaan lakiesitys rajaa valtuustoryhmien tuen ainoastaan sisäiseen päätöksentekoon liittyvään toimintaan, jättäen ulkopuolelle sellaiset toiminnot kuten asukastilaisuudet, vuorovaikutus ja viestintä. Tämä on joltain osin ristiriidassa hyvinvointialuelain 29 §:n kanssa, joka korostaa asukkaiden osallistumisen edistämistä. Demokratian toteutuminen edellyttää, että valtuustoryhmillä on käytännössä mahdollisuus olla yhteydessä alueen asukkaisiin ja tehdä näkyväksi hyvinvointialueen toimintaa. Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että tuen käyttöä ei tule rajata liian suppeasti, vaan sen on tuettava avoimuutta ja osallistavuutta. Julkisuuden paineeseen kyseisessä asiassa voidaan vastata luotettavalla ja huolellisella toiminnalla, ohjeistuksilla ja prosesseilla.

Pirkanmaan hyvinvointialue totesi esityksen 27 §:än muutosten osalta lausunnossaan, että tuen käyttötarkoituksen muutosta on perusteltu sillä, että osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on säädetty muualla hyvinvointialueilla. Valtuustoryhmien demokratiaa edistävällä toiminnalla on kuitenkin näitä mahdollisuuksia täydentävä funktio, eikä sen tukemisen mahdollisuuden poistaminen laista ole tarkoituksenmukaista. Pirkanmaan hyvinvointialue kannatti tuen käytön läpinäkyvyyden lisäämistä. Tuen käyttökohteiden raportointi ei aiheuta käytännössä ylimääräistä työtä hyvinvointialueella. Se vähentäisi kuitenkin median tietopyyntöjä aiheesta hyvinvointialueille, kun media saisi jatkossa tiedot suoraan tilinpäätöksestä. Esityksen taloudellisista vaikutuksista todettiin, että Pirkanmaan hyvinvointialue on varannut talousarvioon ryhmärahaa valtuustososopimuksen mukaisesti 5 000 euroa/valtuutettu (395 000 euroa vuodessa). Ensimmäisen valtuustokauden aikana ryhmärahaa myönnettiin 268 000–390 000 euroa vuodessa riippuen siitä monelleko ryhmälle tukea myönnettiin ja perittiinkö tukea takaisin. Näin ollen hallituksen esityksen taloudelliset vaikutukset olisivat Pirkanmaan hyvinvointialueella 0,2–0,3 M€ suuremmat kuin mitä hyvinvointialue on tosiasiallisesti vuosittain ryhmärahaa myöntänyt. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että hyvinvointialueen tulisi tehdä rahoituksen pienenemistä vastaavat kustannussäästöt luottamushenkilökustannuksiin palkkiosääntöä muuttamalla tai vaihtoehtoisesti etsiä lisäsäästöä hyvinvointialueen muusta toiminnasta. Esityksen taloudellinen vaikutus Pirkanmaan hyvinvointialueella ryhmärahoja koskevan sääntelyn osalta riippuu pitkälti siitä, mille tasolle hyvinvointialueen poliittiset päättäjät arvioivat vuosittaisen tuen enimmäismäärän/määrärahan asetuvan. Verrokkitasona voisi olla tarkoituksenmukaista käyttää suurissa kaupungeissa käytössä olevien ryhmärahojen määrää. Esimerkiksi Tampereen kaupunki on myöntänyt ryhmärahaa enintään 2 000 euroa/valtuutettu vuodessa. Jo nykyisellään tuen käyttökohteet Pirkanmaan hyvinvointialueella ovat olleet esitetyn sääntelyn mukaisia, joten käyttötarkoituksen muutoksesta säästöä ei arvioida syntyvän. Kaikki poliittiset ryhmät eivät ole nostaneet tukea Pirkanmaan hyvinvointialueella. Tältä osin ei synny myöskään kustannussäästöä suhteessa nykytilaan. Lausunnon mukaan esitys ei riittävästi huomioi sitä, että hyvinvointialueen demokraattisessa päätöksenteossa tarvitaan välttämättä valtuustoryhmien sisäisen vuorovaikutuksen lisäksi poliittisen valmistelun foorumeita, jotta erilaiset näkökulmat saadaan sovitettua yhteen ja varsinaisen päätöksenteko kokouksissa on tehokasta. Vaikka tiukka taloudenpito on tarpeen ulottaa kaikkeen hyvinvointialueen toimintaan, ei ole realistista lähteä siitä, että päättäjät käyttäisivät nykyistä laajemmin aikaansa poliittisiin luottamistoimiin ilman asianmukaista kompensatiota.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue piti lain 27 §:än esitettyjä muutoksia maltillisina, mutta jossain määrin epäselvinä ja epätarkoituksenmukaisina. Lausunnon mukaan pykälätekstistä esitetään poistettavaksi kohta asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista, mutta toisaalta perusteluissa kuitenkin todetaan, että ”asukkaiden kuuleminen ja keskustelutilaisuudet hyvinvointialueen päätöksentekoon liittyvistä asioista olisivat jatkossakin mahdollisia”. Lausunnon mukaan kohta vaatii tarkennusta, koska lakiteksti ja perustelut vaikuttavat olevan ristiriidassa keskenään tai ainakin monitulkintaisia. Lausunnon mukaan keskustelutilaisuudet ovat

nimenomaan asukkaiden osallistumista ja vaikuttamista ja tällaiselle toiminnalle on edelleen erittäin suuri tarve. Monet kansalaiset eivät muun muassa hahmota, mitkä tehtävät kuuluvat hyvinvointialueille ja mitkä kunnille ja mitkä asiat ovat hyvinvointialueen päätettävissä ja mitkä tulevat suoraan sitovista säädöksistä tai muista viranomais määräyksistä. Hyvinvointialueiden rakentaminen on edelleen kesken ja valtuustoryhmien toiminta on tärkeää hyvinvointialueen päätöksenteossa, kuten esityksessä todetaan. Tarve valtuustoryhmien toiminnan tukemiselle on siten edelleen suuri. Alhainen äänestysprosentti aluevaaleissa kertoo myös siitä, että äänestäjät eivät koe hyvinvointialueen asioita omakseen, joten keinoja asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin ei tulisi vähentää, eikä vastaavien kustannusten kanavoituminen esimerkiksi pelkästään hyvinvointialueen hyte-toiminnan kautta muuta kustannusten näkökulmasta käytännössä mitään. Lain 27 § 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että tuen määrän lisäksi myös käyttökohteet tulee raportoida valtuustoryhmittäin hyvinvointialueen tilinpäätöksessä. Lausunnossa katsotaan, että, tällainen lisäys lisäisi hallinnollisen työn määrää hyvinvointialueella tuomatta kuitenkaan lisäarvoa, koska poliittisten piirijärjestöjen tilinpäätökset ovat julkista tietoa ja kyseinen informaatio on näin ollen jo nykyisellään kenen tahansa saatavilla. Varsinais-Suomen hyvinvointialue ei näe edellä mainitun perusteiden esitettyjen muutosten tuovan juurikaan lisäarvoa. Nykyisessä muodossaan lain 27 § on linjassa kuntalain vastaavan pykälän kanssa. Esitettyjen muutosten jälkeen pykälän sanamuodot eroavat toisistaan, mutta vaikutukset käytännön toimintaan tai avoimuuteen jäävät pieneksi.

Esityksessä ehdotetut muutokset 87 §:ään

Etelä-Savon hyvinvointialue kannatti hyvinvointialuelain 87 §:n muuttamista ehdotetulla tavalla. Kokouspalkkioita voitaisiin jatkossa maksaa ainoastaan toimielimen ja vaikuttamistoimielimen kokouksista.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue piti aluevaltuutettujen kokouspalkkioista säätämisen täsmentämistä kannatettavana, mutta § 87 uuden 3 momentin tulkinta palkkioiden kohtuullisuudesta huomioon ottaen hyvinvointialueen toiminta ja talous saattaa olla vaikeasti tulkittavissa ja toimeenpantavissa hyvinvointialueiden ja aluevaltuutettujen välinen yhdenvertaisuus huomioiden. Hyvinvointialueen haastava taloudellinen tilanne ei välttämättä liene oikea peruste aluevaltuutettujen palkkioiden laskemiselle, koska käytännössä hyvinvointialueiden vaikea taloudellinen tilanne edellyttää nimenomaan vastuullista päätöksentekoa ja uudistamista korostaen suoralla kansanvaalilla valittujen aluevaltuutettujen roolia ja merkitystä entistään. Virkavastuulla tehtävistä toimielimen päätöksistä kuuluu saada asianmukainen palkkio. Haastavassa tilanteessa olevien hyvinvointialueiden päätöksenteko vaatii asioiden valmistelua mm. toimielinten seminaareissa, näistä kuuluu myös saada asianmukainen palkkio. Palkkioiden taso on sidottu tehtävän vaativuuteen, ja palkkioiden kokonaismäärät nousevat vaativien päätösten ja kokousmäärien myötä.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lausunnon mukaan esityksenä on, että kokouspalkkiot keskitettäisiin toimielinten kokouksiin. Kuitenkin myös luottamushenkilöillä on koulutuksia ja yhteistyötä toisten hyvinvointialueiden kanssa, jotka eivät toteudu ilman mitään rahoitusta. Lisäksi pitkien etäisyyksien päästä saavuttaessa matkoihin menee enemmän rahaa kuin läheltä pääkaupunkia tai isompia kaupunkeja matkustettaessa. Lausunnon mukaan esityksessä katsotaan, että luottamushenkilöiden kokouspalkkioiden ja muiden korvausten määrästä ei ole mahdollista säätää lailla, koska näistä päättäminen kuuluu hyvinvointialueiden itsehallinnon piiriin. Kuitenkin valtion rahoituksen vähentäminen väistämättä kuitenkin johtaisi samaan lopputulokseen, ja mahdollisesti vaikuttaen toimielinorganisaation toiminnan mahdollisuuksiin. Siten valtion rahoituksen vähentämisen seuraukset voivat ulottua hyvinvointialueen itsehallintoon kaventaen hyvinvointialueen päätösvaltaa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen lausunnon mukaan nykyinen sääntely on jättänyt hyvinvointialueen linjattavaksi palkkiosäännössä, mitä ovat ne kokoonpanot, jotka ovat kokouspalkkioiden piirissä. Palkkiosäännöissä on tavanomaisesti rinnastettu kokouspalkkion näkökulmasta kokouksiin toimielimen muut tilaisuudet ja kokoontumiset kuten seminaarit ja koulutukset. Esityksen muotoilu on ymmärrettävä siltä osin kuin sillä pyritään hillitsemään hyvinvointialueen kustannuksia. Sen sijaan esitetty muutos ei erityisen hyvin toteuta hallituksen esityksen tavoitteita, joita ovat hyvinvointialueen päätöksenteon tehostaminen ja palkkioiden tason määrittelyn selkeyttäminen. Lakiesityksen pohjalta valtuuston valiokuntien jäsenille maksettavat korvaukset tulisi jatkossa maksaa erilliskorvauksina eikä varsinaisina kokouspalkkioina, vaikka valiokuntien työskentely on osa valtuuston toimintaa. Näin pitkälle menevät määrittely laissa ei ole tarkoituksenmukaista, vaan se, mistä tilaisuuksista kokouspalkkioita voitaisiin maksaa, tulisi jättää itsehallinnollisten alueiden omaan päätösvaltaan.

Lausunnon mukaan perinteisten muodollisten kokousten korostaminen palkkion perusteena ei ole linjassa sen kanssa, miten sääntelyssä muutoin nykyisin ymmärretään varsinaista päätöksentekoa edeltävän osallisuuden ja vuorovaikutuksen merkitys. Päätäjien valmisteleva vuorovaikutus, työpajat, seminaarit ja keskustelut sekä valiokuntavalmistelu ovat merkittävä päätöksenteon sujuvoittamisen ja tehostamisen keino. Lausunnon mukaan hyvinvointialue voi hallita luottamushenkilökustannuksia monella eri tavalla. Uuden 3 momentin osalta lausunnossa todettiin, että hyvän hallinnon näkökulmasta esityksen perusteet palkkioiden tasolle ovat luontevia, mutta eivät tuo erityistä konkretiaa palkkioiden määrittelyyn.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausunnon mukaan 87 §:ään esitetyillä muutoksilla ei olisi käytännössä vaikutuksia maksettavien palkkioiden määrään, koska moderni päätöksenteko edellyttää myös poliittisen johdon ja virkamiesjohdon yhteistä valmistelua, jota ei voida suorittaa pelkästään toimielimien virallisissa kokouksissa. Edellä mainitun seurauksena on edelleen tarpeen järjestää virallisten kokousten lisäksi myös valmistelutilaisuuksia, jotka ovat selkeästi luottamustoimen hoitamista, ja joista on siten perustelua maksaa erillispalkkio.

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue totesi lausunnossaan, että esitetty muutos ei varsinaisesti muuta kokouspalkkioiden määräytymisperusteita. Toimielinten muut työskentelymuodot, kuten seminaarit, iltakoulut ja perehdytykset ovat tärkeä osa valmistelua ja päätöksentekoa.

HUS-yhtymän lausunnon mukaan ehdotetussa 87 §:ssä rajataan kokouspalkkioiden maksaminen toimielimien ja vaikuttamistoimielimien kokouksiin. Tätä perustellaan käytäntöjen selkeyttämisellä, mikä on sinällään kannatettava tavoite. Hyvinvointialueilla ja HUS-yhtymässä on kuitenkin myös kokousten lisäksi muita päätöksentekoon läheisesti liittyviä tilaisuuksia, joihin osallistuminen ja käytetty aika on tarpeen huomioida palkkiojärjestelmässä. Jatkossa osallistuminen tällaisiin tilaisuuksiin on mahdollista huomioida lainkohdan 2 momentissa säädetyn erillispalkkion kautta. Ehdotettu muutos vaikuttaa näin lähinnä palkkioiden erittelyyn ja raportointiin, ei palkkioiden kokonaismäärään.

Rahoitusta koskevat huomiot hyvinvointialueiden lausunnoissa

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue ei kannattanut hyvinvointialueiden rahoituksen vuotuista leikkaamista 5 miljoonalla eurolla ainakaan ennen kuin on todennettavissa, että lausunnolla oleva lakiehdotus käytännössä leikkaa hyvinvointialueiden demokratian kustannuksia vastaavalla summalla. Lisäksi hyvinvointialueiden rahoituksen leikkaaminen ja alueen itsehallinnon piiriin kuuluva luottamushenkilöiden palkkioista päättäminen saattaa johtaa siihen, etteivät demokratiakustannuksista aiheutuva säästöt ja hyvinvointialueiden rahoituksen leikkaantuminen kohdennu oikein hyvinvointialuekohtaisesti. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue arvioi, ettei lakiehdotuksen mukaisilla muutoksilla todellisuudessa saavuteta 5 miljoonan euron suuruisia säästöjä. Lisäksi hyvinvointialueiden aidon itsehallinnon kannalta demokratiakustannuksista säästäminen saattaa epätarkoituksenmukaisella tavalla heikentää itsehallintoa merkittävästi ilman, että vastaavasti saavutettaisiin olennaisia säästöjä hyvinvointialuetalouteen.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen lausunnon mukaan esityksessä ei säädetä suoraan palkkioiden tai tukien määristä, mutta valtion rahoituksen vähentäminen 5 miljoonalla eurolla vuodesta 2026 alkaen ei ole perusteltua, koska se voi vaikuttaa hyvinvointialueiden kykyyn tukea luottamushenkilöiden toimintaa. Hyvinvointialueiden tulee itse päättää asioistaan, kuten kuntienkin. Valtion ei tule ohjata eikä puuttua palkkioihin. Mallia tulisi ottaa kuntalaista. Hyvinvointialueiden rahoitusperiaate toimii siten, että leikkaukset eivät kohdistu alueittain sen mukaisti mitkä ovat kunkin alueen palkkioiden kustannukset, vaan alueen rahoitusta leikataan laskennallisen osuuden mukaisesti. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa pieniä palkkioita maksaneet alueet voivat joutua leikkaamaan rahoituksen vähennyksen varsinaisesta toiminnastaan. Lausunnon mukaan rahoitusmuutosten vaikutuksia tulee seurata ja arvioida osana laajempaa talouden ohjausta.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lausunnon mukaan rahoitusleikkaus heikentää alueellisen itsehallinnon ja demokratian edellytyksiä. Koska hyvinvointialueen rahoitus on yleiskatteellista, tulisi arvioida, voidaanko kyseinen rahaleikkaus lainsäädäntöhankkeessa kohdentaa vain luottamushenkilökuluihin, siinä saattaa olla myös tekijöitä, joita tulisi arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kategorisena määrärahavähennyksenä se kohtelee myös hyvinvointialueita epäoikeudenmukaisesti, eli niitä alueita erityisesti, joilla luottamushenkilökulut

ovat vähäiset. Keski-Suomen hyvinvointialue on raportoinut asianmukaisesti kyseiset kulut, jolloin tarkempi tarkastelu niiden suhteen on myös tarpeen. Lakiehdotuksessa tulee myös huomioida luottamushenkilötehtävän erityiset piirteet, eli esimerkiksi laajan maantieteellisen koon maakunnassa luottamushenkilönä toimiminen vaatii eri asioita kuin pienellä alueella toimivalta hyvinvointialueelta. Lausunnon mukaan Keski-Suomen hyvinvointialueella on yksityiskohtaiset ohjeet kaikkia luottamushenkilökuluja ajatellen. Lakiehdotuksessa on niputettu hyvinvointialueiden vuoden 2024 tilinpäätöstietojen perustella valtuustoryhmien tuen määräksi 4,8 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 5,7 miljoonaa euroa. Tiedot raportoidaan hyvinvointialueen tilinpäätöksen liitetiedoissa. Keski-Suomen hyvinvointialueen osalta puhutaan esimerkiksi vuonna 2024 23.635 eurosta. Lausunnon mukaan lienee hyvin ymmärrettävää, että mitään vähennettäviä tukia ei ainakaan Keski-Suomen hyvinvointialueella ole.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausunnossa todettiin, että hyvinvointialue ei tunnista esitettyjen, lähinnä teknisten ja raportointia lisäävien hyvinvointialuelain 27 §:n ja 87 §:n muutoksien tuottavan merkittäviä taloudellisia säästövaikutuksia. Voimassa olevan rahoituslain mukaan valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan lain 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla täysimääräisesti huomioon hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos. Edellä mainitun seurauksena esitetty 5 miljoonan euron leikkaus hyvinvointialueiden rahoitukseen ei perustu rahoituslain mukaisiin tehtävien muutoksista aiheutuviin todellisiin osoitettuihin säästöihin. Koska esitetty muutos ei käytännössä muuta hyvinvointialueiden tehtävien laajuutta tai laatua, ei myöskään rahoitusta tulisi leikata epävarmojen ja todennäköisesti toteutumatta jäävien säästöarvioiden perusteella.

Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunnon mukaan rahoituksen vähentäminen voi johtaa käytännössä valtuustoryhmien tukemisen ja luottamushenkilöiden palkkioiden alentamiseen. Hyvinvointialueen asukkaiden kuuleminen ja keskustelutilaisuudet hyvinvointialueen päätöksentekoon liittyvistä asioista ovat erittäin tärkeitä hyvinvointialueiden imagon vahvistamiseksi. Kansalaisille hyvinvointialue on vielä melko abstrakti organisaatiomuoto. Kansalaisten luottamuksen vahvistamiseksi on viranhaltijoiden ja poliittisten luottamushenkilöiden jalkauduttava alueen eri kuntiin. Tästäkin aiheutuu kuluja. Arvioitu viiden miljoonan euron säästö on säästämistä väärästä kohdasta.

Kunnat

Jämsän kaupungin lausunnossa pidetään pääosin kannatettavana ehdotettuja täsmennyksiä hyvinvointialuelain 27 §:n ja 87 §:n sääntelyyn, joilla pyritään lisäämään läpinäkyvyyttä, yhdenmukaisuutta ja kustannustietoisuutta hyvinvointialueiden luottamushenkilötoiminnassa. Lausunnon mukaan valtuustoryhmien tukemista koskeva 27 § sisältää tarkennuksen, jonka mukaan tuen käyttötarkoitus on yksilöitävä ja tuen määrä ja käyttökohteet on ilmoitettava valtuustoryhmittäin tilinpäätöksessä. Tämä lisää avoimuutta ja mahdollistaa vertailtavuuden alueiden välillä. Kuitenkin olisi tärkeää kuulla aluevaltuustoissa toimivien valtuustoryhmien näkemyksiä siitä, miten esitetyt rajaukset vaikuttavat käytännössä heidän toimintamahdollisuuksiinsa. Palkkioita ja korvauksia koskevan 87 §:n muutokset ovat lausunnon mukaan perusteltuja. Lausunnossa pidettiin linjausta oikeasuuntaisena erityisesti nyt, kun hyvinvointialueilla haetaan tasapainoa tiukan taloudenpidon ja toimivan demokratian välillä. Lausunnon mukaan on kuitenkin tärkeää, että alueilla säilyy riittävä liikkumavara arvioida palkkiojärjestelmiään paikallisesti, erityisesti eri luottamustehtävien vaativuuden ja ajankäytön näkökulmasta.

Maakunnan liitot

Keski-Pohjanmaan liiton lausunnossa pidettiin hyvänä hyvinvointialuelain 27 §:ään esitettyjä muutoksia, koska ne selkeyttävät valtuustoryhmien tukemisen periaatetta ja lisäävät myös läpinäkyvyyttä hyvinvointialueen aluevaltuuston valtuustoryhmille kohdennettavasta taloudellisesta tuesta ja käyttötarkoituksesta. Lausunnon mukaan hyvinvointialuelain 87 §:ään esitetyt muutokset täsmentävät ja selkeyttävät palkkioiden ja korvausten maksamisen periaatetta ja yhdenmukaistavat palkkiosääntöjä eri hyvinvointialueiden kesken. Toisaalta 87 §:n 2. momentin kirjaus luo joustavuutta ja mahdollistaa hyvinvointialueelle harkinnan tilanteissa, jossa se voi olla perusteltua.

Muut lausunnon antajat

Suomen keskusta *rp* esitti, että 27 §:ään kirjataan lakiin seuraavasti: "Valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tukea myönnettäessä hyvinvointialueen on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Tiedot tuen määrästä ja käyttökohteesta on ilmoitettava valtuustoryhmittäin hyvinvointialueen tilinpäätöksessä vuosittain." Lausunnon mukaan luottamushenkilöiden palkkioita ja korvauksia koskevat lain kirjaukset tulee olla linjassa kuntalain kirjausten kanssa kunnallisten luottamushenkilöiden palkkioista ja korvauksista. Kuntalain mukaisesti valtuusto päättää palkkioiden tasosta. Sama toimivalta on syytä säilyttää aluevaltuustoilla. Palkkioiden tulee olla kohtuulliset.

4. Muut huomiot esityksestä

Lausunnonantajat käsitteivät muissa huomioissa tiivistetyssä muodossa näkemyksiänsä esityksestä yleisesti sekä eräitä esityksen kohtia erikseen.

Maa- ja metsätalousministeriö piti hallituksen esitystä hyvänä ja hallinnollista taakkaa helpottavana. Maa- ja metsätalousministeriön toimialalla esityksen vaikutukset kohdistuisivat pääosin tulevien elinvoimakeskusten toiminta-alueisiin. Lisäksi Metsäkeskuksen maakunnallisten metsäneuvostojen toiminta on organisoitu maakuntajaon pohjalta. Elinvoimakeskusten aluemuutostilanteiden kannalta maa- ja metsätalousministeriö piti hallituksen esityksen s. 14 esitettyä hallinnollisen taakan kevenemisestä tarkoituksenmukaisena: "Hyvinvointialueiden muuttaminen perustuu kriteeristöön, joka koskee hyvinvointialueiden toimintaedellytyksiä ja ne eivät enää vaikuttaisi maakuntajakoon ja sitä kautta valtion aluejakoihin. Yhteyden poistamisen voidaan arvioida keventävän viranomaisten hallinnollista työtä, joka aiheutuisi hyvinvointialueen muuttamisen vaikutuksista muihin jakoihin. Sääntelyn selkeyttämisen myötä olisi mahdollista muuttaa maakuntajakoa erikseen." Lausunnon mukaan ehdotuksen mukainen maakuntajakolainsäädäntö tukisi osaltaan Suomen erilaisten alueiden paikkaperustaista, pitkäjänteistä ja johdonmukaista kehittämistä.

Kuusamon kaupunki piti esityksen tavoitetta selkeyttää hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskevaa sääntelyä perusteltuna. Lausunnon mukaan on tärkeää, että lainsäädäntö tukee hallinnollista selkeyttä ja mahdollistaa tarkoituksenmukaisen päätöksenteon erityisesti muutostilanteissa. Hyvinvointialueen jakamista koskevan taloudellisen selvityksen lisääminen lakiin on perusteltu täsmennys, joka tukee päätöksenteon taloudellista läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta. Kuusamon kaupunki korostaa, että uudistusten vaikutuksia erityisesti pitkien etäisyyksien ja harvaan asuttujen alueiden asukkaiden palveluihin ja alueellisen tasa-arvon toteutumiseen tulee arvioida huolellisesti mahdollisten muutosten yhteydessä.

Hankasalmen kunta totesi, että tämäkin lakimuutostarve osoittaa sen, kuinka puutteellisella harkinnalla ja valmistelulla hyvinvointialueuudistus aikoinaan kuitenkin tehtiin. Lopputuloksena on nyt se, että useampi hyvinvointialue on ajautumassa hyvin nopeasti taloudellisesti kestävämmään tilanteeseen, mikä johtaa esimerkiksi tarpeeseen niiden yhdistämisen kynnyksellä muuttaa tätäkin osaa lainsäädännöstä.

Rauman kaupunki totesi, että vaikka ao. hallituksen esityksellä ei suoraan esitetä muutoksia maakuntajaon, niin ao. esitys mahdollistaa niiden tekemisen irrotettuna hyvinvointialuejaosta ja -järjestelmästä. Lausunnossa todettiin, että on kiinnitettävä erityistä esityksessä tunnistettuihin maakuntajaon kuntavaikutuksiin ja tehtävä tiivistä yhteistyötä ao. kuntien kanssa sekä maakuntajaon muutoksia, että maakuntien (ja maakuntien liittojen) tehtäviä mahdollisesti uudelleen tarkasteltaessa.

Jyväskylän kaupunki totesi, että esitys vahvistaa ja vakauttaa maakuntien suunnittelu- ja toimintaedellytyksiä luodessaan selkeyttä toimintakenttään. Maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon irrottaminen erillisiin lakeihin minimoi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyvien muutosten vaikutuksia maakuntien toimintaan, aluekehittämiseen ja maakuntasuunnitteluun. Lausunnon mukaan kuten ehdotuksessa todetaan, hyvinvointialuejako ohjaa vain tiettyjen toimintojen järjestämistä, jolloin muutokset siihen kytketyssä maakuntajaossa voisivat aiheuttaa yllättäviäkin muutoksia suuressa määrää yhteiskunnan muita erilaisia

toimintoja. Esityksen ehdotus maakuntien liittojen oikeudesta panna vireille maakuntajaon muutoksia vahvistaa sekä maakunnan liittojen että alueen kuntien vaikutusmahdollisuuksia aluekehittämiseen. Yhtenäinen ja ennakoitava maakuntajako on keskeinen myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanon ja vaikuttavuuden hallinnan kannalta.

Kouvola kaupungin lausunnon mukaan esityksen ehdotus maakuntien liittojen oikeudesta panna vireille maakuntajaon muutoksia vahvistaa sekä maakunnan liittojen että alueen kuntien vaikutusmahdollisuuksia aluekehittämiseen. Yhtenäinen ja ennakoitava maakuntajako on keskeinen myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanon ja vaikuttavuuden hallinnan kannalta. Maakuntien määrää tulee tarkastella kriittisesti julkisen talouden kiristyessä entisestään. Tällaisten tarkastelujen yhteydessä on tärkeää kiinnittää huomioita kyseisiä selvityksiä tekevien henkilöiden kokemukseen ja asiantuntemukseen vaadittavan selvityksen osalta.

Pohjois-Pohjanmaan liiton lausunnossa todettiin, että maakuntien liitot ovat keskeisiä toimijoita alueiden kehittämisessä ja maakunnan suunnittelussa, ja niiden toimintaedellytykset riippuvat vahvasti maakuntajaon selkeydestä ja pysyvyydestä. Esityksen myötä maakuntajako säilyy vakaana perustana maakunnan liittojen toimialueille, mikä tukee niiden pitkäjänteistä työtä maakuntasuunnitelmien, maakuntakaavojen ja alueellisten kehittämisohjelmien laatimisessa. Maakuntajaon irrottaminen hyvinvointialuejaosta vähentää riskiä, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyvät muutokset aiheuttaisivat häiriöitä maakuntien liittojen toimintaan. Esityksessä maakuntien liitoilla on oikeus panna vireille maakuntajaon muutoksia, mikä vahvistaa niiden roolia alueensa edunvalvojina. Kuitenkin muutosten vireillepano ja päätöksenteko edellyttävät laajaa kuulemista ja ministeriöiden hyväksyntää. Esitys ei vaikuta suoraan maakuntien liittojen rahoitukseen, mutta hyvinvointialueiden taloudelliset selvitykset jakautumistilanteissa voivat epäsuorasti vaikuttaa kuntien ja kuntayhtymien toimivien maakuntien liittojen talouteen, jos omaisuuden ja velkojen jako johtaa ennakoimattomiin muutos- ja muihin kustannuksiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että taloudelliset selvitykset ovat läpinäkyviä ja huomioivat kaikkien asianomaisten tahojen intressit. Yhtenäinen ja vakaa maakuntajako tukee myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan toteuttamista ja rahoituksen hallintaa kansallisella tasolla. Hyvinvointialuejakoon liittyvät täsmennykset, kuten taloudellisten selvitysten vaatimukset, edistävät hallittuja muutoksia.

Keski-Pohjanmaan liitto totesi lausunnossaan, että hallituksen esitys hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi toteutuessaan johtaa selkeämpään ja johdonmukaisempaan hyvinvointialueita ja maakuntia koskevaan lainsäätelyyn, mikä poistaa erityisesti maakuntia koskevassa oikeustilassa olleita epävarmuuksia, lisää kansalaisten uskottavuutta hallinnon jatkuvuuteen sekä voi parantaa hyvinvointialueiden ja kuntien palveluiden järjestämistä ja laatua. Myös kuntien rooli maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon suhteen selkeytyy, kun sääntely eriytetään kahteen eri lakiin.

Etelä-Savon maakuntaliiton lausunnon mukaan maakuntien liitot ovat keskeisiä toimijoita alueiden kehittämisessä ja maakunnan suunnittelussa, ja niiden toimintaedellytykset riippuvat vahvasti maakuntajaon selkeydestä ja pysyvyydestä. Esityksen myötä maakuntajako säilyy vakaana perustana maakunnan liittojen toimialueille, mikä tukee niiden pitkäjänteistä työtä maakuntasuunnitelmien, maakuntakaavojen ja alueellisten kehittämisohjelmien laatimisessa. Maakuntajaon irrottaminen hyvinvointialuejaosta vähentää riskiä, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyvät muutokset aiheuttaisivat häiriöitä maakuntien liittojen toimintaan.

Pohjanmaan liiton lausunnon mukaan on syytä tehdä vaikutusten arviointi siitä, tarvitaanko lisäsäädöksiä, jotka turvaavat yhteistyön ja kehittämisen koordinoinnin maakuntien ja hyvinvointialueiden välillä, eritoten jos kehitys ajan mittaan johtaa siihen, että aluejaot alkavat poiketa toisistaan.

Uudenmaan liitto kannatti hyvinvointialue- ja maakuntajakolain nimikkeen muuttamista hyvinvointialuejakolaiksi ja erillisen maakuntajakolain säätämistä kuten luonnoksessa hallituksen esitykseksi eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi esitetty. Uudenmaan liitto pitää myös lainsäädännön muutoksen tavoitteita erittäin perusteltuina. Hyvinvointialueen muuttaminen, hyvinvointialueiden yhdistyminen ja hyvinvointialueen jakaminen ei esityksen mukaan enää muuttaisi maakuntajakoa hyvinvointialueen tai hyvinvointialueiden muutosta vastaavasti, mikä on edellä esitettyin perustein erittäin keskeistä. Aluejakojen eriyttämisen jälkeen hyvinvointialue ei myöskään voisi enää valittaa maakuntajaon muutoksesta. Esityksessä todetaan, että sillä ei ole suoria vaikutuksia valtion viranomaisten eikä

kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaan tai rahoitukseen. Esityksellä on kuitenkin erittäin suuri merkitys maakunnallisen toiminnan perusedellytysten ja niiden turvaamisen kannalta. Muutokset on perusteltua saattaa voimaan esitetyssä muodossa. Lisäksi esitys on kokonaisuudessaan hyvin laadittu. Uudenmaan liitto kiittää myös riittävän pitkää lausuntoajasta.

Lapin hyvinvointialueen lausunnossa todettiin, että hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp oli aluejaotuksen osalta todettu, että: ”Jos hyvinvointialuejako olisi eriytetty maakuntajaosta, se olisi merkinnyt tarvetta päättää erikseen perusaluejaosta, johon muut aluejaot yhtenäistettäisiin. Tämän seurauksena olisi ollut todennäköistä, että aluevaalien ja eduskuntavaalien vaalipiirit eivät olisi olleet yhtenevä ja siten erilainen aluevaalipiirijako olisi luonut paineen muuttaa myös eduskuntavaalipiirijakoa.”. Nyt lausuntopyynnön liitteenä olevassa lakiluonnoksessa on todettu, että: ”Maakuntajaon sitominen yksinomaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen aluejaon kriteereihin on ongelmallista, koska nämä perusteet tulevat maakuntajaon kautta määrittelemään myös valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen, tuomioistuineläytöksen sekä eduskuntavaalien vaalipiirien alueita. Hyvinvointialuejaon perusteet eivät liity suoraan edellä mainittuihin hallintojaotuksiin sekä alueiden käytön ja aluekehityksen tehtäviin, eivätkä useimmiten sovi määrittämään niitä.”. Kun siis vielä hyvinvointialueita perustettaessa hyvinvointialuejaon maakuntapohjaisuutta pidettiin esimerkiksi eduskuntavaalipiirijaon kannalta tarkoituksenmukaisena, niin nyt hyvinvointialuejaon maakuntapohjaisuutta pidetään eduskuntavaalipiirijaon kannalta epätarkoituksenmukaisena. Lausunnon mukaan lakiesitysten perusteluissa on ristiriitaa. Voidaankin sanoa, että ne samat seikat (ml. hallinnollinen yhteensopivuus, perustuslain 122 §:n vaatimukset, toiminnallinen ja taloudellinen tarkoituksenmukaisuus, lainsäädännöllinen selkeys), joilla hyvinvointialueiden maakuntapohjaisuutta käytännössä perusteltiin, toimivat nyt vastaavasti jaon erittelyn perusteena.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lausunnon mukaan lausuntopyynnön liitteenä olevassa esitysluonnoksessa ei ole esitetty kattavaa vaikutusten arviointia, vaikka kyse on useiden perusoikeuksiin ja itsehallintoon vaikuttavien säännösten muuttamisesta. Erityisesti muutosten vaikutuksia alueelliseen demokratiaan, perusoikeuksiin, hallinnollisiin kustannuksiin ja henkilöstöresursseihin on arvioitava huolellisesti. Keski-Suomen hyvinvointialue katsoi, että vaikutusten arvioinnin puute heikentää merkittävästi esityksen perusteltavuutta ja päätöksenteon laatua.